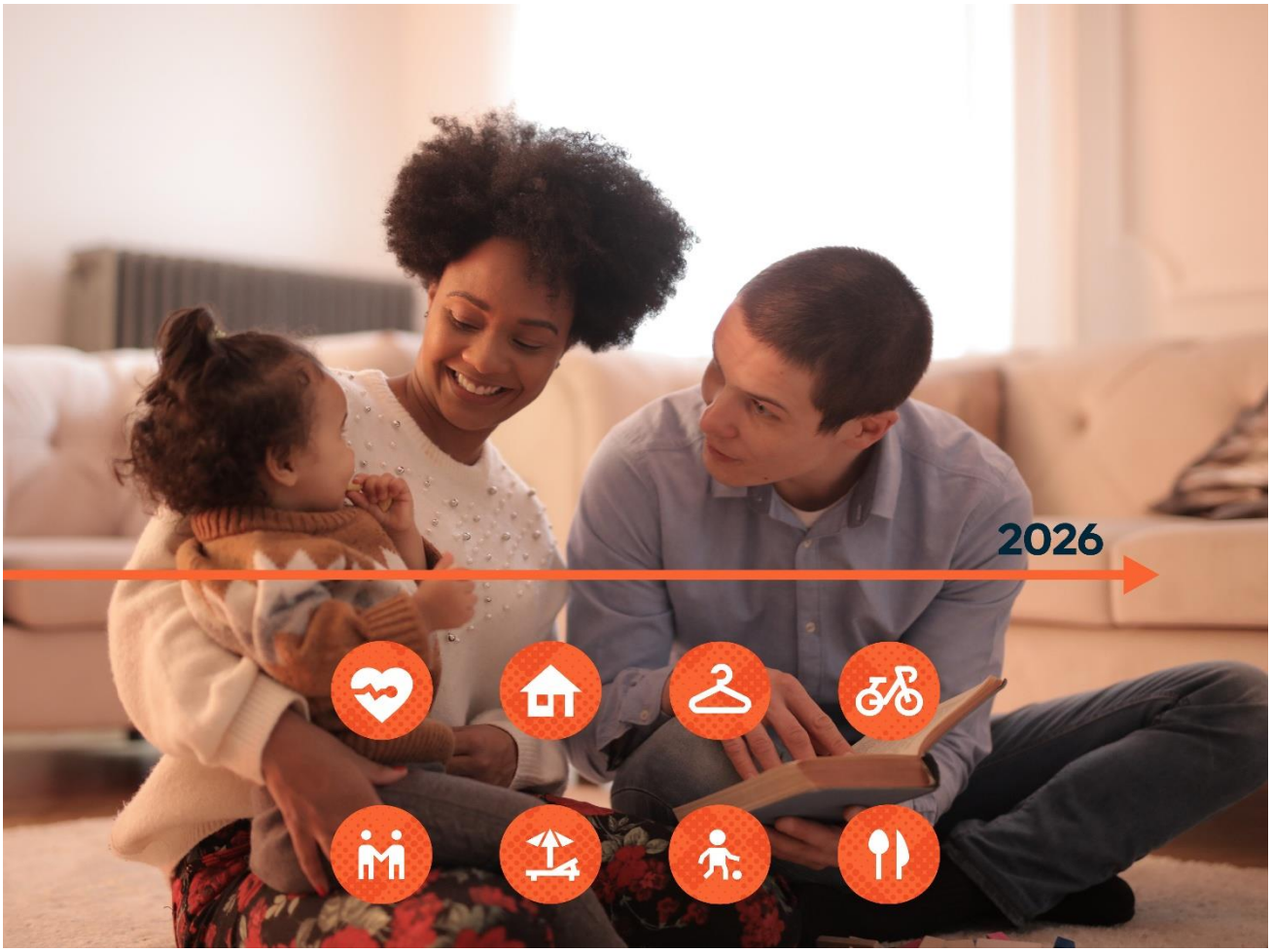

Hoe maken we referentiebudgetten vergelijkbaar doorheen de tijd?

RETROSPECTIEVE REFERENTIEBUDGETTEN VOOR VLAANDEREN

Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn (CEBUD)

Daan Deferm, Tess Penne, Leen Van Thielen, Marieke Frederickx, Ilse Cornelis, Bérénice Storms en Tim Goedemé

2026 | WORKING PAPER 01

THOMAS MORE

Inhoud

1. INLEIDING 2
2. HET CONCEPT VERGELIJKBAARHEID 5
3. DATA EN METHODOLOGIE 9
3.1. Overzicht methode 9
3.2. Data: De referentiebudgetten voor Vlaanderen 10
3.2.1. Updaten van de prijzen en prijsstrategieën 12
3.2.2. Updaten van de inhoud van de korven 13
3.3. Identificatie en selectie van retrospectieve aanpassingen 15
3.4. Methode om retrospectieve aanpassingen door te voeren 17
3.4.1. Aanpassingen waarbij geen prijzen moeten worden opgezocht: 17
3.4.2. Aanpassingen waarbij de prijsberekening is veranderd: 17
3.4.3. Aanpassingen waarbij opnieuw een prijs moet worden bepaald: 18
3.5. Methode voor het evalueren van de impact van retrospectieve aanpassingen 20
4. RESULTATEN 21
4.1. Uitgevoerde retrospectieve aanpassingen 21
4.2. De totaalbudgetten 24
4.2.1. Typegezin 1: Alleenstaande 26
4.2.2. Typegezin 2: Koppel met twee kinderen in het lager- en het secundair onderwijs 27
4.3. Impact retrospectieve aanpassingen: korfniveau 29
4.3.1. Typegezin 1: Alleenstaande 29
4.3.2. Typegezin 2: Koppel met twee kinderen in het lager- en het secundair onderwijs 31
4.4. Impact retrospectieve aanpassingen: deeluitgaven 34
4.4.1. Huur 34
4.4.2. Verbruikerskosten 35
4.4.3. Onderwijskosten 36
4.5. Impact retrospectieve aanpassingen, per reden van aanpassing 37
5. DISCUSSIE 38
5.1. Selectiestrategie voor retrospectieve aanpassingen 38
5.2. Beschikbaarheid van externe databronnen 39
5.3. Spanningsveld tussen intertemporele vergelijkbaarheid, validiteit en geografische vergelijkbaarheid 40
5.4. Datamanagement en uitgebreide documentatie als randvoorwaarden 41
5.5. Updaten van referentiebudgetten 42
5.6. Gebruik van de retrospectieve referentiebudgetten 43
6. CONCLUSIE 44
7. REFERENTIES 46
8. APPENDIX 49

Lijst met tabellen

Tabel 1 | Samenstelling van de gebruikte 16 standaardtypegezinnen 11
Tabel 2 | De belangrijkste informatiebronnen geraadpleegd voor de inhoudelijke herzieningen van de referentiebudgetten in 2013, 2018 en 2024 14
Tabel 3 | Aantal retrospectieve aanpassingen per jaar, gecategoriseerd volgens reden van aanpassing. 22
Tabel 4 | Verschil tussen originele en retrospectieve referentiebudgetten per korf voor een alleenstaande, in euro per maand en in % van het origineel. 30
Tabel 5 | Verschil tussen originele en retrospectieve referentiebudgetten per korf voor een koppel met twee kinderen in het lager- en secundair onderwijs, in euro per maand en in % van het origineel. 32
Tabel 6 | Mediane huurprijzen op de private huurmarkt in de retrospectief aangepaste referentiebudgetten, euro per maand. 34
Tabel 7 | Retrospectieve versus originele onderwijskosten voor een kind dat deelneemt aan het secundair onderwijs in Vlaanderen, euro per maand. 36
Tabel 8 | Absolute (euro) en relatieve (%) impact per reden van retrospectieve aanpassing voor een alleenstaande. 37

Lijst met figuren

Figuur 1 | Retrospectieve referentiebudgetten voor niet-werkende typegezinnen in goede gezondheid, die een kwaliteitsvolle woning huren op de private huurmarkt in Vlaanderen, euro per maand. 24
Figuur 2 | De gemiddelde impact van retrospectieve aanpassingen als percentage van het originele totaalbudget voor niet-werkende typegezinnen in goede gezondheid die een kwaliteitsvolle woning huren op de private huurmarkt in Vlaanderen. 25
Figuur 3 | Vergelijking van de originele versus de retrospectieve referentiebudgetten voor een niet-werkende alleenstaande op beroepsactieve leeftijd, euro per maand (nominale prijzen). 26
Figuur 4 | Vergelijking van de originele versus de retrospectieve referentiebudgetten voor een koppel met twee kinderen in het lager en het secundair onderwijs, euro per maand (nominale prijzen). 27
Figuur 5 | Evolutie van de originele versus retrospectieve referentiebudgetten ten opzichte van 2008 (%). 28
Figuur 6 | Originele versus retrospectieve referentiebudgetten: Aandeel per korf (%) voor een alleenstaande (niet werkend, private huur). 31
Figuur 7 | Originele versus retrospectieve referentiebudgetten: Aandeel per korf (%) voor een koppel met twee kinderen in het lager- en het secundair onderwijs (niet werkend, private huur). 33
Figuur 8 | Retrospectieve versus originele verbruikerskosten voor een alleenstaande en een koppel met twee kinderen in het lager- en het secundair onderwijs (niet werkend, private huur), euro per maand. 35

ABSTRACT

Referentiebudgetten die vergelijkbaar zijn doorheen de tijd zouden een grote meerwaarde kunnen betekenen voor beleidsmonitoring en onderzoek. In het onderzoek naar referentiebudgetten is er tot hiertoe echter weinig aandacht geschonken aan het longitudinale aspect. In verschillende landen – waaronder België – worden referentiebudgetten systematisch geüpdatet, zodat de inhoud en de prijzen van de korven van goederen en diensten de huidige maatschappelijke situatie blijven weerspiegelen. Referentiebudgetten zijn echter ook het resultaat van een incrementeel en consensueel proces. Nieuwe inzichten, beschikbaarheid van data, correcties en methodologische bijsturingen zorgen ervoor dat de budgetten uit verschillende jaren niet zomaar op een valide manier vergeleken kunnen worden.

Deze paper heeft als doel om bij te dragen aan een theoretisch en methodologisch kader om referentiebudgetten maximaal vergelijkbaar te maken doorheen de tijd. In de paper wordt dit kader toegepast op de referentiebudgetten voor Vlaanderen uit de periode 2008-2024. Op basis van een gedetailleerde inventaris worden historische aanpassingen geselecteerd die niet voortkomen uit maatschappelijke veranderingen, en worden deze retrospectief aangepast via een geharmoniseerde en hiërarchische beslissingsmethode. Het resultaat is een set vergelijkbare retrospectieve referentiebudgetten tussen 2008 en 2024 waarin alle niet-geoorloofde verschillen – zoals fouten, inconsistenties en procedurele wijzigingen – systematisch zijn rechtgezet. Ondanks de relatief bescheiden impact op de hoogte van de totaalbudgetten, toont deze paper dat de retrospectieve aanpassingen een duidelijke impact hebben op hoe de minimaal noodzakelijke uitgaven van gezinnen evolueren, met substantiële verschillen tussen typegezinnen en de kostprijs van specifieke korven van goederen en diensten. Dit benadrukt de noodzaak van de retrospectieve aanpassingen om valide en specifieke (beleids)analyses mogelijk te maken van trends doorheen de tijd.

1. Inleiding

De referentiebudgetten voor volwaardige maatschappelijke participatie werden voor Vlaanderen voor het eerst ontwikkeld in 2008 (Storms & Van den Bosch, 2009). Sindsdien worden al meer dan vijftien jaar unieke data verzameld over de noodzakelijke uitgaven die gezinnen minimaal moeten maken om volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving. Doorheen deze periode zijn de referentiebudgetten aangepast, verbeterd en verder uitgebouwd tot het instrument dat ze vandaag zijn (zie Storms et al., 2025). Dit impliceert dat de huidige referentiebudgetten niet zomaar vergelijkbaar zijn met de referentiebudgetten die eerder werden ontwikkeld. In deze paper lichten we toe hoe we de referentiebudgetten voor Vlaanderen uit de periode 2008-2024 zo vergelijkbaar mogelijk hebben gemaakt en wat de impact is van deze oefening. Het doel van de paper is om bij te dragen aan de constructie van een theoretisch en methodologisch kader om referentiebudgetten vergelijkbaar te maken doorheen de tijd. De resultaten beschreven in deze paper zijn zowel relevant voor het verzekeren van intertemporele vergelijkbaarheid van eerder geconstrueerde referentiebudgetten als voor vergelijkbaarheid van referentiebudgetten in de toekomst.

Referentiebudgetten zijn illustratieve, geprijsde korven van goederen en diensten die een bepaalde levensstandaard weerspiegelen. Ze worden internationaal volgens verschillende methodieken ontwikkeld en gebruikt voor een brede waaier aan beleids- en onderzoeksdoeleinden (Storms et al., 2014). In het geval van de Belgische referentiebudgetten weerspiegelen ze het totaal beschikbaar inkomen dat huishoudens nodig hebben om volwaardig aan de samenleving te participeren. Deze referentiebudgetten zijn normatief en bouwen voort op de Theory of Human Need van Doyal and Gough (1991) en andere theoretische kaders. Ze zijn volledig gespecificeerd voor een reeks aan hypothetische huishoudens (typegezinnen), wat betekent dat voor elke onderliggende behoefte een volledige lijst van goederen en diensten wordt opgesteld (we spreken ook van korven van goederen en diensten), met een aanduiding van hoeveel van elk nodig is en hoelang ze meegaan. Om dit op een valide en betrouwbare manier te doen, wordt gebruikgemaakt van een *mixed-methods design* waarbij informatie uit verschillende bronnen wordt gecombineerd (Juridische en beleidsdocumenten, wetenschappelijke literatuur en survey-onderzoek, expertbevragingen en discussie in focusgroepen met burgers). Vervolgens wordt aan de hand van een prijssurvey de kostprijs van elk van deze goederen en diensten vastgesteld (Storms et al., 2025).

De prijzen worden op dit ogenblik tweemaal per jaar aangepast aan de inflatie op basis van indexcijfers van de consumptieprijzen. Elke 2,5 jaar wordt een nieuwe prijssurvey van alle goederen en diensten manueel uitgevoerd. Ongeveer elke 5 jaar wordt ook de lijst van goederen en diensten, inclusief hun hoeveelheid en levensduur geëvalueerd om ze in overeenstemming te brengen met relevante maatschappelijke veranderingen en nieuwe wetenschappelijke inzichten. De referentiejaren voor deze inhoudelijke updates zijn 2008 (eerste referentiebudgetten), 2013, 2018 en 2024. Door deze wijzigingen ontstaan er verschillen tussen nieuwere en oudere referentiebudgetten omwille van methodische bijsturingen of het rechtzetten van eerdere fouten of tekortkomingen die niet te verklaren zijn door socio-economische en culturele veranderingen doorheen de tijd. Dit betekent dat we referentiebudgetten uit verschillende tijdsperiodes niet zomaar op een valide manier kunnen vergelijken.

Referentiebudgetten die vergelijkbaar zijn doorheen de tijd zouden nochtans een grote meerwaarde kunnen betekenen voor onderzoek en beleidsmonitoring. Referentiebudgetten kunnen onder meer gebruikt worden voor:

- het beoordelen van de toereikendheid van minimuminkomenssystemen van welvaartsstaten (Frederickx, Delanghe, et al., 2025; Penne, Cornelis, et al., 2020);
- het beoordelen van de betaalbaarheid van specifieke goederen en diensten (Heylen, 2019; Penne & Goedemé, 2021; Vanhille et al., 2019);
- het contextualiseren van bestaande indicatoren zoals de armoederisicogrens (Goedemé et al., 2019; Storms et al., 2025);
- het in kaart brengen van persoons-specifieke kosten en hoe welvaartstaten hiervoor compenseren (Penne, Hufkens, et al., 2020);
- het uitvoeren van ex-ante beleidsanalyses (Goedemé et al., 2026).

Bovenstaande analyses focussen telkens op de situatie op één moment in de tijd. Om trends op basis van referentiebudgetten op een valide manier te kunnen onderzoeken, is er nood aan een manier om ze vergelijkbaar te maken doorheen de tijd.

Deze paper draagt op verschillende manieren bij aan de literatuur. Ten eerste is er in het referentiebudgettenonderzoek weinig aandacht voor het longitudinale aspect. Er zijn referentiebudgetten die jaarlijks geüpdatet worden (zie bijvoorbeeld Fennema et al., 2022; Padley & Davis, 2025) maar voor zover we weten, is er nog nooit een poging ondernomen om gestandaardiseerde tijdreeksen te ontwikkelen voor volledig gespecificeerde referentiebudgetten. Daarom werkten we een conceptueel en methodologisch kader uit voor de constructie van intertemporeel vergelijkbare normatieve en volledig gespecificeerde referentiebudgetten[1]. Ten tweede hebben we vergelijkbare referentiebudgetten uitgewerkt voor Vlaanderen. We passen het conceptueel en methodologisch kader toe op de Vlaamse referentiebudgetten voor de periode tussen 2008 en de laatste inhoudelijk herziening van de referentiebudgetten in 2024. Vergelijkbaarheid wordt hierbij gemaximaliseerd door het uitvoeren van *retrospectieve aanpassingen* aan de originele referentiebudgetten. Dit kan zowel gaan over het aanpassen van de inhoud (aard, kwaliteit, hoeveelheid van de producten en diensten) als over het aanpassen van de prijzen (prijsstrategieën, afschrijftermijnen). We tonen het resultaat van deze vergelijkbare referentiebudgetten tussen 2008 en 2024 en bestuderen welke lessen we hieruit kunnen trekken voor verder onderzoek en beleidsanalyses.

In wat volgt operationaliseren we eerst vergelijkbaarheid doorheen de tijd op basis van het conceptuele onderscheid tussen procedurele en inhoudelijke vergelijkbaarheid. Dit analytische kader wordt gebruikt om te identificeren welke verschillen tussen referentiebudgetten van verschillende jaren moeten worden weerspiegeld versus welke moeten worden gelijkgetrokken om vergelijkbaarheid doorheen de tijd te verzekeren. Vervolgens beschrijven we hoe de huidige referentiebudgetten doorheen de tijd zijn geüpdatet en bespreken we enkele belangrijke wijzigingen die in de loop der jaren werden doorgevoerd. De daaropvolgende sectie beschrijft de methodiek die gebruikt is voor het doorvoeren van de retrospectieve aanpassingen om te komen tot een dataset met vergelijkbare referentiebudgetten voor Vlaanderen tussen 2008 en 2024. Vervolgens analyseren we de impact van de doorgevoerde retrospectieve aanpassingen. We sluiten af met een bespreking van de beperkingen van de analyse en limieten aan het volledig vergelijkbaar maken van referentiebudgetten.

[1] We doen in deze paper geen uitspraken over referentiebudgetten die volgens andere methodes (bijvoorbeeld op basis van huishoudbudgetdata) zijn ontwikkeld. Wanneer we in wat volgt spreken over referentiebudgetten, doelen we steeds op normatieve en volledig gespecificeerde referentiebudgetten.

2. Het concept vergelijkbaarheid

Het concept vergelijkbaarheid kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd en gedefinieerd. De Europese Indicatorensubgroep van het Comité voor Sociale bescherming benoemt vergelijkbaarheid als één van de methodologische criteria om de kwaliteit van sociale indicatoren te beoordelen (Atkinson et al., 2002; European Commission. Directorate General for Employment, Social Affairs and Inclusion, 2022). Zij beoogt hier in eerste instantie vergelijkbaarheid tussen landen, maar ook de actualiteit (tijdigheid) en mogelijkheid tot tijdige herziening van indicatoren wordt in de lijst met criteria opgenomen. Vergelijkbaarheid houdt bovendien sterk verband met een ander belangrijk kwaliteitscriterium, namelijk de robuustheid van een indicator, i.e. de mate waarin de resultaten van een onderzoek consistent en repliceerbaar zijn en niet te sterk veranderen onder invloed van kleine methodologische of toevallige wijzigingen. Of een indicator vergelijkbaar is in tijd en ruimte, gaat in essentie over dezelfde vraag: meten we hetzelfde concept wanneer we het onderzoek herhalen (in een andere tijdsperiode of regio) en kunnen we bijgevolg conclusies trekken over de verschillen in resultaten die we observeren?

In voorgaande Europese onderzoeksprojecten (Goedemé et al., 2015a, 2015b) waarin we de eerste stappen zetten richting crossnationaal vergelijkbare referentiebudgetten, werd een onderscheid gemaakt tussen procedurele vergelijkbaarheid en inhoudelijke of substantiële vergelijkbaarheid. Bij procedurele vergelijkbaarheid worden dezelfde procedures voor het meten van een fenomeen in verschillende contexten toegepast (Goedemé et al., 2015a). Inhoudelijke vergelijkbaarheid gaat nog een stapje verder en is daarom vaak moeilijker te bereiken. We definiëren het hier meer nauwkeurig als de situatie waarin de toegepaste procedures verzekeren dat (1) in verschillende contexten correct wordt vastgesteld of men het al dan niet over hetzelfde fenomeen heeft; (2) wanneer de kenmerken van een fenomeen in verschillende contexten hetzelfde zijn, ze ook als dusdanig worden herkend, en (3) de graden van verschil tussen de kenmerken van eenzelfde fenomeen in verschillende contexten in de meting correct worden weerspiegeld.

In het geval van referentiebudgetten voor volwaardige maatschappelijke participatie betekent inhoudelijke vergelijkbaarheid dat een beschikbaar inkomen op het niveau van de referentiebudgetten toelaat om de noodzakelijke behoeften voor maatschappelijke participatie op een gelijkaardig niveau te vervullen. De lat kan echter ook hoger worden gelegd. In dat geval vereist inhoudelijke vergelijkbaarheid dat elke afzonderlijke behoefte (bijvoorbeeld voeding, kleding of wonen) met het daarvoor voorziene budget in gelijke mate kan worden vervuld. Bij volledig gespecificeerde referentiebudgetten betekent dit bovendien dat de hoeveelheid, aard en kostprijs van de voorziene goederen en diensten een gelijke mate van behoeftevervulling mogelijk maken, zowel in totaal als binnen elk afzonderlijk levensdomein.

De vraag rijst dan onder welke omstandigheden het beschikbaar inkomen, de voorziene uitgaven per deelbudget of de inhoud van de korven van goederen en diensten moeten verschillen om een gelijke mate van behoeftevervulling te vertegenwoordigen in verschillende sociale contexten. Goedemé et al. (2015b) beargumenteren dat verschillen (of veranderingen) in de institutionele context, in sociaal-culturele verwachtingen, in de klimatologische en geografische omstandigheden en in de beschikbaarheid, kwaliteit en prijs van goederen en diensten hiertoe de aanleiding moeten zijn. Vanuit het perspectief van veranderingen doorheen de tijd onderscheiden we ook technologische veranderingen als aparte categorie naast andere veranderingen in de beschikbaarheid en kwaliteit van goederen en diensten, gezien de snelle evoluties op dit gebied.

Deze veranderingen kunnen elkaar beïnvloeden, bijvoorbeeld technologische evoluties zoals een toenemende digitalisering hebben een effect op sociale en culturele normen (bijvoorbeeld het belang van sociale media) en op beleidswijzigingen (bijvoorbeeld de *Digisprong* – laptops in het secundair onderwijs). Daarnaast kunnen ze ook gedreven worden door globale evoluties zoals klimaatopwarming en globalisering. Deze verweving maakt het soms moeilijk om de vinger te leggen op de exacte oorzaak van een verandering. Voor de opzet van dit onderzoek is het in de eerste plaats belangrijk dat verschillen doorheen de tijd in de referentiebudgetten kunnen worden verklaard door minstens één van bovenstaande tendensen. Indien dat niet het geval is, is dat een reden voor een retrospectieve aanpassing van de referentiebudgetten.

Onderstaande alinea toont enkele voorbeelden van veranderingen die bij updates van de Vlaamse referentiebudgetten werden doorgevoerd per type motivatie die hiervoor werd gegeven.

- Veranderingen in de beschikbaarheid van goederen, diensten of winkels: bijvoorbeeld het aanbod van autodelen is groter geworden (update 2013)
- Technologische evoluties: bijvoorbeeld de opkomst van de smartphone (update 2018)
- Institutionele veranderingen
  - in beleidsmaatregelen: bijvoorbeeld pil en hormoonspiraal gratis voor meisjes jonger dan 21 jaar (update 2013)
  - in wettelijke verplichtingen of richtlijnen: bijvoorbeeld gewijzigde voedingsrichtlijnen over graanproducten en smeervetten (update 2013)
  - in de toegankelijkheid van publiek gesubsidieerde voorzieningen: bijvoorbeeld lagere conventioneringsgraad van tandartsen (update 2024)
- Veranderingen in socio-culturele normen en gewoontes: bijvoorbeeld meer ontbijtgranen in voedingspatroon (update 2024)
- Klimatologische of geografische veranderingen: deze zijn over het algemeen werkzaam op een langere tijdschaal en gaven voorlopig nog geen aanleiding tot een wijziging van de Vlaamse referentiebudgetten.

Referentiebudgetten die inhoudelijk vergelijkbaar zijn, moeten verschillen en veranderingen in bovengenoemde factoren correct weerspiegelen. Tegelijkertijd mogen ze doorheen de tijd of tussen landen en regio's niet variëren door wijzigingen in de definitie van de beoogde levensstandaard, in dit geval: wat minimaal noodzakelijk is voor volwaardige maatschappelijke participatie. We willen eveneens niet dat verschillen ontstaan omwille van correcties en verbeteringen, andere data of methodes of procedures die bij nieuwere referentiebudgetten worden gebruikt, of als gevolg van het simpele feit dat ze op een ander moment, andere plaats, of door andere onderzoekers worden ontwikkeld (Goedemé et al., 2015a). Nieuwe wetenschappelijke inzichten in wat volwaardige maatschappelijke participatie vereist, mogen slechts tot verschillen in referentiebudgetten doorheen tijd of ruimte leiden wanneer zij gepaard gaan met daadwerkelijke veranderingen in deze vereisten. Gewijzigde kennis op zich volstaat dus niet. Wanneer bijvoorbeeld nieuw onderzoek aantoont dat de noodzakelijke hoeveelheid van bepaalde voedingsmiddelen afwijkt van eerdere inschattingen, moet deze bijstelling consequent worden toegepast op zowel vroegere als recente referentiebudgetten om inhoudelijke vergelijkbaarheid te behouden. Alleen indien, al dan niet naar aanleiding van deze inzichten, ook de beschikbaarheid van deze producten of de maatschappelijke normen rond hun consumptie wezenlijk zijn veranderd, is een verschil in referentiebudgetten op dit punt gerechtvaardigd.

Zoals we al aanstipten, is er een belangrijk verband tussen de vergelijkbaarheid en de robuustheid van de indicator. Het is belangrijk om te erkennen dat de methodologie van referentiebudgetten op dit vlak specifieke uitdagingen meebrengt. Ten eerste hebben referentiebudgetten tot op zekere hoogte altijd een illustratief karakter. Wat noodzakelijk is om te kunnen deelnemen aan de samenleving is immers geen vaststaand gegeven, maar onderwerp van discussie en afhankelijk van een grote variatie in leefomstandigheden. Het is daarbij niet steeds duidelijk op welk moment eerder geleidelijke veranderingen in bijvoorbeeld technologische mogelijkheden, sociale verwachtingen of instituties ook in de referentiebudgetten moeten worden meegenomen. Het exacte tijdstip is daarbij onvermijdelijk soms ietwat arbitrair. Ten tweede geldt in het bijzonder bij volledig gespecificeerde referentiebudgetten dat veel concrete en gedetailleerde keuzes moeten worden gemaakt om de lijsten van goederen en diensten samen te stellen. Waar meerdere valide opties mogelijk zijn, is consistentie doorheen tijd en ruimte dan ook belangrijk. Ten derde is er op veel vlakken een gebrek aan vergelijkbare longitudinale data over sociale verwachtingen, aankooppatronen en over de prijs, levensverwachting en toegankelijkheid van goederen en dienstens.

We proberen de vergelijkbaarheid doorheen de tijd te maximaliseren door middel van aanpassingen die we maken aan de datasets van historische referentiebudgetten. Deze retrospectieve aanpassingen beogen de inhoudelijke vergelijkbaarheid van de referentiebudgetten doorheen de tijd te vergroten door (1) fouten en vergetelheden die bij meer recente updates aan de oppervlakte kwamen ook retroactief te corrigeren voor oudere referentiebudgetten; (2) consistentie te maximaliseren met betrekking tot gebruikte data en methodes en keuzes bij equivalente opties voor de samenstelling van de lijsten van goederen en diensten. Met andere woorden proberen we de vergelijkbaarheid te maximaliseren, zonder de wijzigingen die tijdens voorbije updates werden doorgevoerd omwille van inhoudelijke redenen teniet te doen.

Het maximaliseren van procedurele vergelijkbaarheid met het oog op inhoudelijke vergelijkbaarheid, kan soms conflicteren met het bereiken van de hoogst mogelijke validiteit voor één moment in de tijd. Denk bijvoorbeeld aan een situatie waarin je een betere databron voor één jaar beschikbaar hebt, maar niet voor de andere jaren. Dan wordt de inhoudelijke vergelijkbaarheid wellicht gemaximaliseerd door voor dat ene jaar dezelfde databron als voor de andere jaren te gebruiken, ook al betekent dit dat je niet voor elk jaar de best beschikbare data hebt gebruikt (wat je wel zou doen als de focus ligt op het maximaliseren van validiteit op één moment in de tijd).

Tegelijkertijd is het belangrijk na te kijken dat een blinde toepassing van dezelfde data en methoden doorheen de tijd niet zou leiden tot een sterke ondergraving van de validiteit op één moment (of enkele momenten) in de tijd. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de datakwaliteit van een databron voor één jaar veel lager is dan voor de andere jaren. In dat geval kan inhoudelijke vergelijkbaarheid het best gediend zijn met het gebruik van een andere bron of de toepassing van specifieke procedures voor dat ene jaar. Retrospectieve aanpassingen in functie van procedurele vergelijkbaarheid mogen dus géén disproportionele impact op de validiteit hebben op specifieke momenten in de tijd. Het aftoetsten van gemaakte retrospectieve aanpassingen aan het principe van proportionaliteit met betrekking tot jaar-specifieke validiteit door middel van data-triangulatie is hierdoor een belangrijk onderdeel van het proces om tot maximale inhoudelijke vergelijkbaarheid te komen. De aangepaste referentiebudgetten waarvoor de inhoudelijke vergelijkbaarheid is gemaximaliseerd noemen we in het verdere verloop van de paper ‘retrospectieve referentiebudgetten’.

3. Data en methodologie

3.1. Overzicht methode

Om retrospectieve referentiebudgetten op te stellen, werd volgend proces gevolgd:

- De eerste stap bestaat in het beschrijven van de belangrijkste manieren waarop de referentiebudgetten in het verleden werden geüpdatet met het oog op het verbeteren van de datakwaliteit en het aanpassen van de referentiebudgetten aan prijsveranderingen en belangrijke maatschappelijke evoluties.
- De tweede stap bestaat in het opmaken van een meer gedetailleerd overzicht van alle inhoudelijke en methodologische aanpassingen die werden doorgevoerd. Dit wordt gebaseerd op de beschikbare documentatie die werd opgesteld tijdens de verschillende grote inhoudelijke updates (in het geval van onze toepassing voor Vlaanderen gaat het op dit moment om vier inhoudelijke updates: 2008, 2013, 2018, 2024), aangevuld met consultaties met de betrokken onderzoekers waar gedetailleerde beschrijvingen ontbreken. Dit resulteert in een lijst van items (goederen en diensten) die de voorbije jaren zijn aangepast (qua selectiemethode, hoeveelheid, prijsmethode, …) aangevuld met informatie over hoe dit gebeurde en waarom.
- De derde stap bestaat in het maken van een selectie van items die in aanmerking komen om retrospectief aan te passen. Het betreft de items waarvoor wijzigingen werden doorgevoerd die niet uitsluitend op basis van maatschappelijke veranderingen kunnen worden gemotiveerd. Deze selectie wordt door alle betrokken onderzoekers in consensus doorgevoerd.
- In de vierde stap wordt aan elk geselecteerd item een specifieke methode toegewezen om de retrospectieve aanpassing uit te voeren. De methode voor het maken van de retrospectieve aanpassingen wordt geselecteerd op basis van een hiërarchische beslissingsboom (zie sectie 3.4.) die voor elk item wordt doorlopen.
- In de voorlaatste stap worden de retrospectieve aanpassingen doorgevoerd volgens de geselecteerde methode. Waar nodig worden specifieke aanpassingen nog besproken met andere betrokken onderzoekers of externe experten. Hierbij wordt waar mogelijk op verschillende manieren de validiteit van de gemaakte retrospectieve aanpassingen nagegaan. Indien dit tot een onbevredigend resultaat leidt, wordt voor het item een andere methode voor retrospectieve aanpassing geselecteerd (terug naar stap vier). Elke retrospectieve aanpassing wordt opgenomen in een wijzigingslog met de volgende metadata:
  - item, aard van de wijziging, reden,
  - toegewezen methode en bijkomende informatie (COICOP-code)
  - parameters, bronnen en aannames,
  - datum en verantwoordelijke,
  - beoordeling van de impact van de doorgevoerde aanpassing (zie 3.5.)
- Tot slot worden de referentiebudgetten opnieuw berekend op basis van de retrospectief aangepaste geprijsde korven van goederen en diensten. De totaalkost wordt zowel berekend op korf- als totaalniveau.

Alle retrospectieve aanpassingen werden doorgevoerd door de verantwoordelijke onderzoekers betrokken bij deze paper. In de analyse vergelijken we eerst de totalen van de retrospectieve referentiebudgetten met deze van de originele referentiebudgetten. We verklaren variaties tussen de originele en de retrospectieve referentiebudgetten op basis van de lijst met doorgevoerde retrospectieve aanpassingen. Vervolgens analyseren we de impact van verschillende soorten retrospectieve aanpassingen op de evolutie en hoogte van de totaalbudgetten, deeluitgaven op korfniveau en de impact op de gezins- en persoonsgebonden uitgaven in de referentiebudgetten. In wat volgt passen we de verschillende stappen toe op de referentiebudgetten voor Vlaanderen, en lichten we de rest van dit proces in meer detail toe.

3.2. Data: referentiebudgetten voor Vlaanderen

Zoals eerder aangehaald, werken we in deze paper vergelijkbare referentiebudgetten uit op basis van de referentiebudgetten voor Vlaanderen. Het gaat om normatieve budgetten, die vertrekken van een theoretisch kader over universele basisbehoeften voor een volwaardige maatschappelijke participatie. De belangrijkste bron voor dit theoretisch kader is de Theory of Human Need van Doyal and Gough (1991). Deze theorie stelt dat gezondheid en kritische autonomie universele menselijke behoeften zijn. Deze zijn enkel voldaan als aan een tiental intermediaire behoeften wordt tegemoetgekomen, waaronder huisvesting, kleding, gezonde voeding e.a. Voor elk van deze intermediaire behoeften wordt een lijst (of korf) van minimaal benodigde goederen en diensten opgesteld. Hoewel de onderliggende behoeften universeel zijn, verschilt de manier waarop aan deze behoeften tegemoet wordt gekomen van samenleving tot samenleving en tijd tot tijd, onder invloed van klimaat, geografie, cultuur en economische en institutionele veranderingen. Ook variëren behoeften en hoe ze worden ingevuld met de individuele situatie waarin iemand zich bevindt (bijvoorbeeld leeftijd, geslacht, gezondheidssituatie). Daarom moet bij het opstellen van referentiebudgetten met deze variaties worden rekening gehouden, en verschillen de lijsten van goederen en diensten naargelang de gezinssamenstelling, specifieke behoeften en leefsituatie van de (hypothetische) huishoudens waarvoor ze worden opgesteld, en is het noodzakelijk ze regelmatig na te kijken of ze moeten worden aangepast aan wijzigende omstandigheden. Eveneens geldt dat de exacte goederen en diensten op de lijst in veel gevallen illustratief zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan kleding waarvoor geldt dat duurdere stukken die langer meegaan op jaarbasis gemiddeld evenveel kunnen kosten als goedkopere kledingstukken die minder lang meegaan (Van Thielen & Storms, 2025).

In deze paper presenteren we retrospectieve referentiebudgetten voor de 16 hypothetische huishoudens die werden vooropgesteld voor de originele referentiebudgetten van 2008 (tabel 1). Voor elk van deze hypothetische huishoudens werden de referentiebudgetten opgemaakt voor verschillende leefsituaties op het gebied van huisvesting (private versus sociale huur), mobiliteitsmogelijkheden (al of niet nood aan een eigen wagen) en positie op de arbeidsmarkt (werkend versus niet-werkend).

Tabel 1 | Samenstelling van de gebruikte 16 standaardtypegezinnen

Type	Aantal volwassenen	Jongen, 2 jaar	Meisje, 4 jaar	Jongen, 8 jaar	Meisje, 15 jaar
1	1	0	0	0	0
2	1	1	0	0	0
3	1	0	1	0	0
4	1	0	0	1	0
5	1	0	0	0	1
6	1	1	1	0	0
7	1	0	1	1	0
8	1	0	0	1	1
9	2	0	0	0	0
10	2	1	0	0	0
11	2	0	1	0	0
12	2	0	0	1	0
13	2	0	0	0	1
14	2	1	1	0	0
15	2	0	1	1	0
16	2	0	0	1	1

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, eigen gegevens.

Noot: typegezin 1 'alleenstaande' bevat de gemiddelde noodzakelijke kosten van een man en een vrouw. Voor de andere typegezinnen met één volwassen wordt vertrokken van het referentiebudget voor een vrouw.

Om de lijsten van goederen en diensten op te stellen wordt vertrokken van de intermediaire behoeften uit de *Theory of Human Need* en van een lijst van essentiële sociale rollen die mensen moeten kunnen vervullen om volwaardig aan de samenleving te participeren. De selectie van de noodzakelijke goederen en diensten, evenals de bepaling van hun hoeveelheid, minimale kostprijs en afschrijftermijn gebeurt op basis van verschillende bronnen en volgens een methodiek waarbij argumentatie voor wat minimaal noodzakelijk is centraal staat. Om tot een consistente lijst te komen worden achtereenvolgens volgende bronnen geconsulteerd: wetenschappelijke kennis zoals studies naar gezonde voeding en surveydata over schoolkosten, formele sociale verwachtingen afgeleid uit wet- en beleidsteksten, discussies in focusgroepen met burgers, en kennis en opinies van experten. Voor meer details verwijzen we naar Storms et al. (2025).

Inhoudelijk vergelijkbare referentiebudgetten moeten economische en maatschappelijke veranderingen doorheen de tijd weerspiegelen. De twee volgende secties beschrijven de methodes die gebruikt worden om ervoor te zorgen dat de referentiebudgetten voor Vlaanderen deze evoluties capteren, gericht op het maximaliseren van validiteit en betrouwbaarheid op het moment van elke update.

3.2.1. Updaten van de prijzen en prijsstrategieën

De goederen en diensten die deel uitmaken van de Belgische referentiebudgetten werden tot en met 2022 jaarlijks handmatig geprijsd door middel van een eigen kleinschalige prijssurvey, uitgevoerd bij een selectie van bereikbare en aanvaardbare winkels en diensten op één moment in de tijd (Storms et al., 2025). Deze aanpak biedt als voordeel dat producten zorgvuldig kunnen worden geselecteerd op basis van verschillende criteria (Menyhert et al., 2021; Storms et al., 2023). Op die manier kan niet enkel een lage prijs worden gegarandeerd maar kan ook de beschikbaarheid, aanvaardbaarheid en kwaliteit gewaarborgd blijven. Het grootste nadeel van deze methode is dat deze zeer tijds- en arbeidsintensief is. Daarnaast is deze methode ook vatbaar voor menselijke fouten die mogelijks invloed hebben op de betrouwbaarheid van de prijsresultaten. Een bijkomende beperking is de relatief kleine steekproef aan prijzen die wordt gebruikt. Door de prijsstrategie en criteria nauwgezet en transparant te omschrijven, proberen we de vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid doorheen de jaren te maximaliseren.

Sinds 2023 wordt een gewijzigde prijsstrategie gehanteerd op basis van een nauwe samenwerking met de FOD Economie. De referentiebudgetten worden nu twee keer per jaar (kwartaal 2 en kwartaal 4) geïndexeerd met specifiek aangeleverde deelindexen uit de consumptieprijsindex (CPI). Elk item in de referentiebudgetten wordt gelinkt aan een COICOP - (Classification of Individual Consumption According to Purpose) code. Voor bepaalde goederen en diensten wordt gebruik gemaakt van een aangepaste subindex om, een beter match te bekomen, te differentiëren voor regionale verschillen of om te compenseren voor eventuele kwaliteitscorrecties die soms worden toegepast. Deze methode biedt voordelen op het vlak van efficiëntie en representativiteit van de opgenomen posten en prijzen. Anderzijds kent deze methode ook beperkingen zoals een lagere validiteit. Zo is het moeilijk om gedetailleerde criteria op productniveau mee te nemen zoals het bewaken van een minimale maar aanvaardbare prijs en een goede kwaliteit (Menyhert et al., 2021).

Om de validiteit van de prijsaanpassingen van de referentiebudgetten met CPI-subindices te maximaliseren werd beslist om elke twee en een half jaar alle goederen en diensten handmatig te prijzen (Storms et al., 2025). Bovendien worden vanaf de inhoudelijke update in 2024 de officiële overheidsgestuurde tarieven van enkele diensten/producten handmatig geprijsd in plaats van deze prijzen te indexeren (bijvoorbeeld de tarieven van het openbaar vervoer, de Vlaamse zorgpremie). Op deze manier combineren we de sterktes van beide methoden tot een prijsstrategie die zo accuraat mogelijk de evoluties van prijzen in het lagere marksegment weergeeft.

Naast inflatie of deflatie, kunnen veranderingen in de toegepaste tariefstructuur of in de beschikbaarheid van prijsdata ook een invloed hebben op hoe prijzen evolueren. Bovendien dienen prijsstrategieën doorheen de tijd afgestemd te worden op veranderingen in het marktaanbod en op evoluties in de kwaliteit van beschikbare producten. Daartoe wordt voorafgaand aan elke manuele prijsopname een kritische analyse van de gehanteerde prijsstrategieën uitgevoerd. Zo werd bijvoorbeeld na de invoering van de nieuwe Europese energielabels in 2021 onze prijsstrategie voor groot elektro (diepvries, koelkast,…) aangepast om de evolutie in het marktaanbod te kunnen capteren.

3.2.2. Updaten van de inhoud van de korven

Naast prijsaanpassingen worden de referentiebudgetten om de vijf jaar inhoudelijk herzien zodat ze ook bredere maatschappelijke evoluties weerspiegelen. Niet alleen economische veranderingen maar ook socio-culturele, institutionele, geografische, technologische en wetenschappelijke veranderingen hebben een invloed op wat als minimaal noodzakelijk wordt gezien in de samenleving. De bijhorende verschuivingen in sociale normen en verwachtingen zijn gradueel en kunnen variëren tussen individuen, groepen, religies of lokale gemeenschappen zoals buurten en scholen. Het is dus niet eenvoudig om te bepalen hoe en wanneer deze veranderingen zich vertalen in nieuwe of aangepaste noodzakelijke behoeften die moeten worden opgenomen in de referentiebudgetten. Het vertrekpunt voor de nieuwe referentiebudgetten is steeds de bestaande lijst van goederen en diensten die tijdens de vorige update is afgeklopt. Om consistentie doorheen de tijd te maximaliseren, worden items enkel aangepast wanneer dit voldoende kan worden gemotiveerd. Om aanpassingen te kunnen onderzoeken en onderbouwen is het dan ook essentieel om een brede waaier aan informatiebronnen en relevante actoren te raadplegen.

Sinds het ontstaan van de referentiebudgetten in Vlaanderen in 2008, vonden er drie zo'n grote inhoudelijke updates plaats: in 2013, 2018 en recent in 2024[2]. Tijdens de laatste update werden ook de referentiebudgetten voor Wallonië en Brussel (ontwikkeld in 2021) herzien en werden regionale verschillen mee in kaart gebracht[3].

[2] Omwille van de start van de REMI-subsidieperiode in samenwerking met de PODMI werd de update die voorzien was in 2023 uitgevoerd in 2024.

[3] In dit onderzoeksproject focussen we enkel op regio Vlaanderen omdat het referentiebudgettenonderzoek voor Brussel en Wallonië pas in latere jaren is ontwikkeld en we voor deze regio's over onvoldoende data doorheen de tijd beschikken. Regionale verschillen vallen buiten de scope van deze paper.

Tabel 2 | De belangrijkste informatiebronnen geraadpleegd voor de inhoudelijke herzieningen van de referentiebudgetten in 2013, 2018 en 2024

	2013	2018	2024
Korven herzien door experten	Voeding, gezondheid, huisvesting en energie	Voeding, gezondheid, energie, veilige kindertijd, rust en mobiliteit	Voeding, gezondheid, huisvesting, energie, veilige kindertijd, sociale relaties en ontspanning
Aantal focusgroepen & aantal deelnemers	9 (VL) 64 deelnemers	9 (VL) 66 deelnemers	5 (VL), 3 (BRU), 7 (WAL) 93 deelnemers
Typegezinnen focusgroepen	Gezin zonder kinderen (3) Gezin met kinderen (4) Gepensioneerde (2)	Alleenstaande (2) Gezin met kinderen (3) Gepensioneerde (2) Student (2)	VL/BRU: Gezin met baby (3) Jongere (3) WAL/BRU: Gezin zonder kinderen (1) Gezin met jonge kinderen (4) Gepensioneerde (3) Student (1)

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, eigen gegevens.

Voor elke inhoudelijke update wordt aan de hand van een literatuurstudie en bevragingen van experten uit verschillende disciplines nagegaan of er wijzigingen zijn in wetenschappelijk onderzoek, surveydata en wettelijke normen of richtlijnen die zich vertalen in veranderingen in (de invulling van) behoeften (Storms et al., 2025). De experten worden voornamelijk geraadpleegd voor de korven die van bij de start grotendeels zijn opgebouwd op basis van wetenschappelijke kennis en formele richtlijnen, met name voeding, gezondheid, veilige kindertijd, huisvesting en energie. In korven met veel producten en diensten waarvoor weinig of geen richtlijnen of wetenschappelijke evidentie beschikbaar zijn (zoals kleding, ontspanning en sociale relaties), werd voornamelijk beroep gedaan op surveydata en opinies van burgers, experten en ervaringsdeskundigen in de armoede.

Daarnaast werden voor de verschillende inhoudelijke updates steeds focusgroepen georganiseerd om na te gaan of de inhoud van de korven vijf jaar later nog steeds als aanvaardbaar, haalbaar en volledig kan worden beschouwd. Zowel in 2013 als in 2018 werden er verspreid over Vlaanderen telkens 9 focusgroepen georganiseerd. Met de uitbreiding van de regio's in 2024 ging het over 15 focusgroepen, waarvan 5 in Vlaanderen, 3 in Brussel en 7 in Wallonië. Aan de respondenten wordt gevraagd om zo weinig mogelijk vanuit persoonlijke denkkaders te beargumenteren, dus niet "Wat heb jij nodig?", maar, "Wat zou een typegezin met deze specifieke kenmerken minimaal moeten kunnen hebben of doen om volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving?" Om een bredere gedragenheid en meer genuanceerde discussie met diverse perspectieven te creëren (Devuyst et al., 2014), werden de focusgroepen samengesteld uit deelnemers met een mix van socio-economische achtergrondkenmerken. Mensen met een laag inkomen en ervaring in armoede werden daarbij bewust overgerekruteerd zodat hun stem zeker werd meegenomen (Devuyst et al., 2014). Bovendien werd zowel tijdens de focusgroepen als in

andere fases van het proces input gevraagd aan ervaringsdeskundigen in de armoede en hulpverleners van sociale organisaties[4].

3.3. Identificatie en selectie van retrospectieve aanpassingen

De tweede stap voor het doorvoeren van retrospectieve aanpassingen bestaat in het gedetailleerd documenteren van alle veranderingen in de methode en inhoud van de referentiebudgetten tussen 2008 en 2024. Hiervoor baseerden we ons op de documentatie die opgesteld werd bij de inhoudelijke updates van de referentiebudgetten in 2013, 2018 en 2024. Idealiter verschafte deze documentatie ons de minimale metadata om te beoordelen of de verandering in aanmerking kwam voor een retrospectieve aanpassing. De noodzakelijke metadata bestaat uit:

- het gewijzigde item (product, dienst, prijsmethode),
- de gemaakte wijziging,
- de reden van wijziging,
- de methode van wijziging,
- extra bijkomende informatie of documentatie ter argumentatie van de verandering.

Op basis van deze inventaris stelden de betrokken onderzoekers gezamenlijk een lijst op van items die in aanmerking kwamen voor retrospectieve aanpassing. Het leidende criterium was het zo goed mogelijk garanderen van inhoudelijke vergelijkbaarheid doorheen de tijd. Wijzigingen die primair werden veroorzaakt door maatschappelijke evoluties werden uitgesloten, omdat deze reëel tijdsgebonden verschillen reflecteren en dus niet kunstmatig gelijkgetrokken mogen worden.

Bij de identificatie en selectie van retrospectieve aanpassingen werd geen gebruik gemaakt van drempels op basis van de grootte of de geanticipeerde impact van verschillen. Alle geïdentificeerde verschillen, die in aanmerking kwamen, werden in principe retrospectief aangepast. Tegelijkertijd werd bij elk individueel verschil nagegaan of een aanpassing effectief nodig en zinvol was in functie van de vergelijkbaarheid doorheen de tijd. Daarbij werd, volgens het principe van proportionaliteit, telkens afgewogen of het corrigeren van het verschil niet zou leiden tot een minder realistische weergave van het referentiebudget in de oorspronkelijke tijdsperiode. Op die manier wordt vermeden dat verschillen op voorhand worden uitgesloten op basis van hun impact, terwijl er wel ruimte blijft om per geval een inhoudelijk onderbouwde keuze te maken.

De geïdentificeerde redenen voor retrospectieve aanpassing vallen onder zes categorieën die aanleiding gaven tot aanpassingen van de referentiebudgetten bij verschillende updates, zonder dat ze noodzakelijkerwijze een reële verandering weerspiegelen in de minimaal noodzakelijke uitgaven voor volwaardige maatschappelijke participatie. De categorieën zijn

[4] In 2024 gingen we nog een stap verder en werden medewerkers van organisaties gericht op armoedebestrijding (het Netwerk tegen Armoede (NTA), het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding (BAPN), Le Forum - Bruxelles contre les inégalités, Réseau Wallon de Lutte contre La Pauvreté (RWLP)) gedurende het volledige proces van de inhoudelijke update nauw betrokken als partners door middel van overlegmomenten.

niet mutueel exclusief. Zo kunnen bijvoorbeeld methodologische verbeteringen samen voorkomen met het rechtzetten van correcties of nieuwe onderbouwde argumenten.

1. **Correcties**: rechtzetten van fouten in prijzen, hoeveelheden, afschrijftermijnen of kenmerken
2. **Vergeten items**: items die structureel noodzakelijk zijn, maar niet eerder waren opgenomen
3. **Verbetering van methoden**: bijvoorbeeld verfijnde prijsberekeningen of kwaliteitscriteria
4. **Nieuwe kennis**: nieuwe data, onderzoek of expertise die niet tijdsgebonden is
5. **Nieuwe onderbouwde argumenten:** waarvan een sterk vermoeden bestaat dat deze ook al op oudere referentiebudgetten van toepassing waren, bijvoorbeeld op basis van focusgroepen
6. **Regionale vergelijkbaarheid**: bijsturingen omwille van Europese of regionale vergelijkbaarheid die niet van toepassing is voor vergelijkbaarheid doorheen de tijd

Referentiebudgetten zijn het resultaat van een incrementeel en consensueel proces. Doordat met de tijd er wellicht meer fouten en correcties worden uitgehaald dan dat er nieuwe insluipen, er in de nieuwere wellicht minder vergeten items zijn, er meer data en argumentatie werden verzameld en nieuwe wetenschappelijke inzichten doorgaans wel in de meer recente maar niet in de oudere referentiebudgetten zijn verwerkt, verwachten we dat hoe recenter de originele referentiebudgetten zijn, hoe meer valide ze worden en hoe minder retrospectieve aanpassingen moeten worden doorgevoerd. We vertrekken dan ook van de referentiebudgetten van 2024 en behouden enkel verschillen in vroegere referentiebudgetten als deze voldoende kunnen worden gemotiveerd. Dit betekent niet dat er geen retrospectieve aanpassingen aan de meest recente referentiebudgetten kunnen gebeuren, zoals we ook voor Vlaanderen hieronder zullen illustreren.

3.4. Methode om retrospectieve aanpassingen door te voeren

Om te bepalen welke methode het meest geschikt is om de aanpassing door te voeren, doorlopen we consequent een vaste besluitvormingsstructuur (beslissingsboom). Hierbij maken we een onderscheid tussen drie verschillende methodes van aanpassingen:

- aanpassingen waarbij geen prijzen moeten worden opgezocht;
- aanpassingen waarbij de prijsberekening is veranderd en
- aanpassingen waarbij opnieuw een prijs moet worden bepaald.

Een belangrijk aandachtspunt tijdens het doorlopen van deze besluitvormingsstructuur was het verzekeren van *proportionaliteit*. Zo moesten onderzoekers zekerheid hebben over het feit dat aanpassingen in functie van de procedurele vergelijkbaarheid doorheen de tijd geen disproportioneel negatieve impact gingen hebben op de validiteit van het niveau van het referentiebudgetten of de specifieke deeluitgave in zijn tijdsperiode (en dus de inhoudelijke vergelijkbaarheid doorheen de tijd maximaliseren).

3.4.1. Aanpassingen waarbij geen prijzen moeten worden opgezocht

Dit type aanpassing betreft wijzigingen die geen invloed hebben op de onderliggende prijsparameters. De bestaande prijs wordt integraal overgenomen; enkel kwantitatieve of administratieve componenten wijzigen. Het gaat bijvoorbeeld om aanpassingen in gebruiksparameters (zoals verbruiksvolumes), aantallen, afschrijftermijnen of het verwijderen van posten die elders worden gedekt. Deze aanpassingen worden louter administratief verwerkt en vereisen geen bijkomende berekeningen.

3.4.2. Aanpassingen waarbij de prijsberekening is veranderd

In sommige gevallen verandert de methode waarmee de minimaal aanvaardbare prijs wordt bepaald. De aard van de aanpassing is rechtstreeks afhankelijk van de specifieke prijsstrategie die wordt toegepast. Voorbeelden zijn: het vervangen van het gemiddelde door de mediaan, het corrigeren van prijzen met een kortingsfactor om rekening te houden met de tweedehandsmarkt, het gebruik van alternatieve databronnen, of het individualiseren van prijselementen die voordien via een ‘lump sum’ werden opgenomen. Dit type aanpassing gaat vaak gepaard met bijkomende indexatie- of afleidingsmethoden zoals beschreven onder categorie 3.

3.4.3. Aanpassingen waarbij opnieuw een prijs moet worden bepaald

Wanneer een product of dienst voor het eerst wordt opgenomen, of wanneer de prijsmethode fundamenteel wijzigt, is een volledig nieuwe prijsbepaling noodzakelijk. Omdat longitudinale prijsreeksen vaak ontbreken, wordt hiervoor een hiërarchisch systeem van vijf methodes toegepast. De hoogst beschikbare methode in de hiërarchie wordt steeds geselecteerd. Door op deze manier te werken proberen onderzoekers ervoor te zorgen dat steeds de minst ingrijpende aanpassing werd toegepast om inhoudelijke vergelijkbaarheid te verzekeren (proportionaliteit).

3.4.3.1. De prijs overnemen uit een andere korf of van een ander typegezin

Wanneer een product of dienst die we willen toevoegen in het verleden al is opgenomen in een andere korf of voor een ander typegezin, kunnen we de prijs in onze eigen referentiebudgettendatabase opzoeken. In dit geval wordt een minimale en aanvaardbare prijs vastgesteld volgens de toegepaste prijsstrategie.

3.4.3.2. De prijs opzoeken in beschikbare historische informatiebronnen

In uitzonderlijke gevallen is er vergelijkbare prijsdata beschikbaar uit het verleden die kan worden opgezocht of opgevraagd. Dit gaat meestal over producten en diensten waarvoor gereglementeerde tarieven gelden, maar kan ook gaan over prijzen uit oude catalogi (bijvoorbeeld van IKEA), internet-archieven (bijvoorbeeld *Wayback Machine)* of alternatieve beschikbare databronnen.

3.4.3.3. De prijs uit het verleden schatten op basis van de subindices van de consumptieprijsindex

Wanneer geen directe historische prijsgegevens beschikbaar zijn, worden historische waarden gereconstrueerd via COICOP-subindices van de consumptieprijsindex. Hierbij wordt de index van de maand toegepast die overeenstemt met de prijszetting van de referentiebudgetten in het betreffende jaar.

3.4.3.4. De prijs uit het verleden schatten op basis van een berekening door de auteurs die gebruik maakt van een gekende prijsevolutie of prijsverschil

Indien relevante COICOP-subindices ontbreken of onvoldoende vergelijkbaar zijn, worden historische prijzen benaderd op basis van prijsinformatie van gelijkaardige producten die opgenomen werden in onze referentiebudgettendatabase. Prijzen worden dan aangepast aan de hand van gekende procentuele prijsverschillen of gemiddelde jaarlijkse prijsevoluties.

3.4.3.5. De prijs uit het verleden schatten op basis van de algemene gezondheidsindex

Als geen enkel van deze prijsaanpassingen mogelijk is, kan nog gewerkt worden met het algemeen indexcijfer, in ons geval van de gezondheidsindex[5]. Deze is afgeleid uit de algemene consumptieprijsindex, waarbij alcoholische dranken, tabakswaren en motorbrandstoffen uit de korf worden weggelaten.

Waar mogelijk worden geïndexeerde prijzen van producten en diensten vergeleken met verschillende databronnen om na te gaan of deze geïndexeerde prijzen realistisch zijn voor de tijdsperiode. Door de geïndexeerde prijzen te vergelijken met historische prijsdata (foldersinternetarchieven huishoudbudgetdata) of de prijsevolutie van gelijkaardige producten in de referentiebudgetten kunnen we een ruwe inschatting maken van de betrouwbaarheid van onze indexberekeningen.

Een belangrijke kanttekening die gemaakt moet worden bij de beschreven beslissingshiërarchie is dat deze werd afgestemd op de beschikbare data voor de Vlaamse/Belgische context. Voor de constructie van de referentiebudgetten hebben we, op het moment van het schrijven van deze nota, geen toegang tot innovatieve prijsmethodes zoals het gebruik van webscraping, scannerdata of gedetailleerde microdata (Voor een overzicht zie (Eurostat, 2023; Menyhert et al., 2025, p. 222). Omwille van de nadelen geassocieerd met het gebruik van indices uit de consumptieprijsindex voor het updaten van prijsdata (zie sectie 2.2.1.), werd besloten om het gebruik van indexdata, waar mogelijk, zo ver mogelijk te vermijden in het opstellen van onze beslissingshiërarchie. Wanneer beschikbaar, zouden retrospectieve aanpassingen op basis van deze alternatieve databronnen wellicht te verkiezen zijn boven aanpassing op basis van informatie uit de consumptieprijsindex.

[5] De keuze voor de gezondheidsindex in plaats van de consumptieprijsindex komt voort uit de overweging dat de samenstelling en gewichten van de groepen opgenomen in de gezondheidsindex beter overeenkomt met de niveaus van de referentiebudgetten dan die van de consumptieprijsindex. Daarbij komend is het verschil in uiteindelijke resultaat van de berekening bij indexering vaak zeer beperkt.

3.5. Methode voor het evalueren van de impact van retrospectieve aanpassingen

Om de monetaire impact van retrospectieve aanpassingen in kaart te brengen, analyseren we veranderingen op twee niveaus. Eerst kijken we naar het totaalniveau, waarbij we nagaan in welke mate de totale referentiebudgetten wijzigen en welke gevolgen deze aanpassingen hebben voor de evolutie van de budgetten doorheen de tijd. Daarnaast bestuderen we de deeluitgaven, met aandacht voor verschuivingen in de uitgavenniveaus per korf of per specifieke product(groep) binnen de korf.

Aangezien verschillende retrospectieve aanpassingen elkaar kunnen beïnvloeden of elkaars effect kunnen verbergen, is het belangrijk om de impact van elke aanpassing afzonderlijk te analyseren, voor zover dit praktisch haalbaar is. Daarbij houden we rekening met het feit dat de impact kan verschillen naargelang de gezinssamenstelling van de hypothetische huishoudens en naargelang hun leefsituatie. Om deze verschillen systematisch te kunnen analyseren, delen we daarom de aanpassingen op in drie categorieën. Deze indeling laat toe om de impact van retrospectieve aanpassingen op een transparante en overzichtelijke manier te categoriseren en evalueren:

- Aanpassingen verbonden aan persoonsgebonden kosten, zoals voeding en gezondheidsartikelen
- Aanpassingen verbonden aan variabele gezinskosten. Dit zijn kosten op gezinsniveau die beïnvloed worden door de samenstelling van het gezin, ondanks aanwezige schaalvoordelen; zoals huur[6] en verbruikerskosten
- Aanpassingen verbonden aan vaste gezinskosten. Dit zijn kosten voor producten of diensten die elk gezin maakt in functie van menswaardig leven waarbij de gezinssamenstelling een minimale impact heeft op het minimumbudget dat ervoor is vereist, zoals een wasmachine en televisie.

We starten onze analyse vanuit deze indeling (zie appendix B-H in bijlagen), maar we rapporteren in resultatensectie wel op een meer geaggregeerd niveau voor enkele typegezinnen.

[6] Om de gepaste omvang van de woning te berekenen, hanteren we volgende bezettingsnorm: één slaapkamer voor de ouder(s) en één slaapkamer voor maximaal twee kinderen. Wanneer één van beide kinderen 12 jaar is of ouder liggen ze op aparte slaapkamers. Voor meer informatie zie: (Frederickx et al., 2025)

4. Resultaten

In wat volgt geven we eerst een overzicht van de doorgevoerde aanpassingen om retrospectieve referentiebudgetten op te stellen. Vervolgens bespreken we hoe de hoogte van de totaalbudgetten evolueert doorheen de tijd en hoe dit verschilt van de originele referentiebudgetten. Daarna gaan we dieper in op aanpassingen op korfniveau en hun impact op deeluitgaven per korf. Ten slotte kwantificeren we de monetaire impact van verschillende types van aanpassingen die werden doorgevoerd om de retrospectieve referentiebudgetten op te stellen.

4.1. Uitgevoerde retrospectieve aanpassingen

De hierboven toegelichte methodologie leidde tot een totaal van 159 doorgevoerde retrospectieve aanpassingen aan de referentiebudgetten van 2008, 133 aan deze van 2013, 105 aan deze van 2018 en 2 aan deze van 2024. Deze aanpassingen resulteren tezamen in 'maximaal' vergelijkbare referentiebudgetten voor de jaren 2008, 2013, 2018 en 2024 voor Vlaanderen. Voor de periode 2018-2024 pasten we bovendien ook alle tussenliggende jaren aan, zodat we sinds 2018 beschikken over longitudinale data op jaarbasis. Omdat de aanpassingen voor 2019-2023 doorgaans hetzelfde zijn als deze voor 2018, bespreken we deze hier niet.

Onderstaande tabel toont het aantal retrospectieve aanpassingen per jaartal opgedeeld volgens de reden van aanpassing. We zien hier duidelijk een daling in het aantal doorgevoerde aanpassingen voor elke categorie per jaar. Deze daling is gestaag in de jaren 2013 en 2018 en daalt exponentieel tot 2 toegepaste retrospectieve aanpassingen aan de referentiebudgetten van 2024. Deze evolutie ligt in lijn met onze verwachtingen, aangezien het incrementele proces van referentiebudgetten ervoor zorgt dat de referentiebudgetten doorheen de tijd over het algemeen meer valide worden (zie ook sectie 3.3.). De referentiebudgetten voor 2024 zijn het meest recent geüpdatet en bouwen bijgevolg verder op meer recente kennis maar ook op meer verzamelde data en betere argumentatie. Voor het toepassen van de retrospectieve aanpassingen werd dan ook steeds bekeken welke wijzigingen ten opzichte van 2024 niet te verantwoorden waren omwille van inhoudelijke redenen.

Er zijn twee uitzonderingen waarvoor we toch besloten retrospectieve aanpassingen door te voeren in het referentiejaar 2024 om inhoudelijke vergelijkbaarheid te maximaliseren. Het gaat hier enerzijds om een verandering in database voor het schatten van de minimale private huurprijzen (die in latere jaren is aangepast geweest omwille van regionale vergelijkbaarheid maar die zorgt voor minder nauwkeurige schattingen voor Vlaanderen over de jaren heen) enerzijds en voor een verschil in methode voor het berekenen van de minimale sociale huurprijzen (die niet reproduceerbaar is in voorgaande jaren) anderzijds. We bespreken dit verder wanneer we dieper ingaan op de impact van retrospectieve aanpassingen op enkele deeluitgaven (sectie 4.4.).

Tabel 3 | Aantal retrospectieve aanpassingen per jaar, gecategoriseerd volgens reden van aanpassing.

Reden aanpassing	2008	2013	2018	2024
Correcties	43	36	38	0
Vergeten items	41	32	26	0
Regionale vergelijkbaarheid	8	5	2	1
Nieuwe kennis/data	24	21	12	0
Nieuwe onderbouwde argumenten	22	20	15	0
Verbetering methode	21	19	12	1
Totaal	**159**	**133**	**105**	**2**

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

Voor elk van de categorieën van aanpassingen geven we nog enkele **voorbeelden** mee.

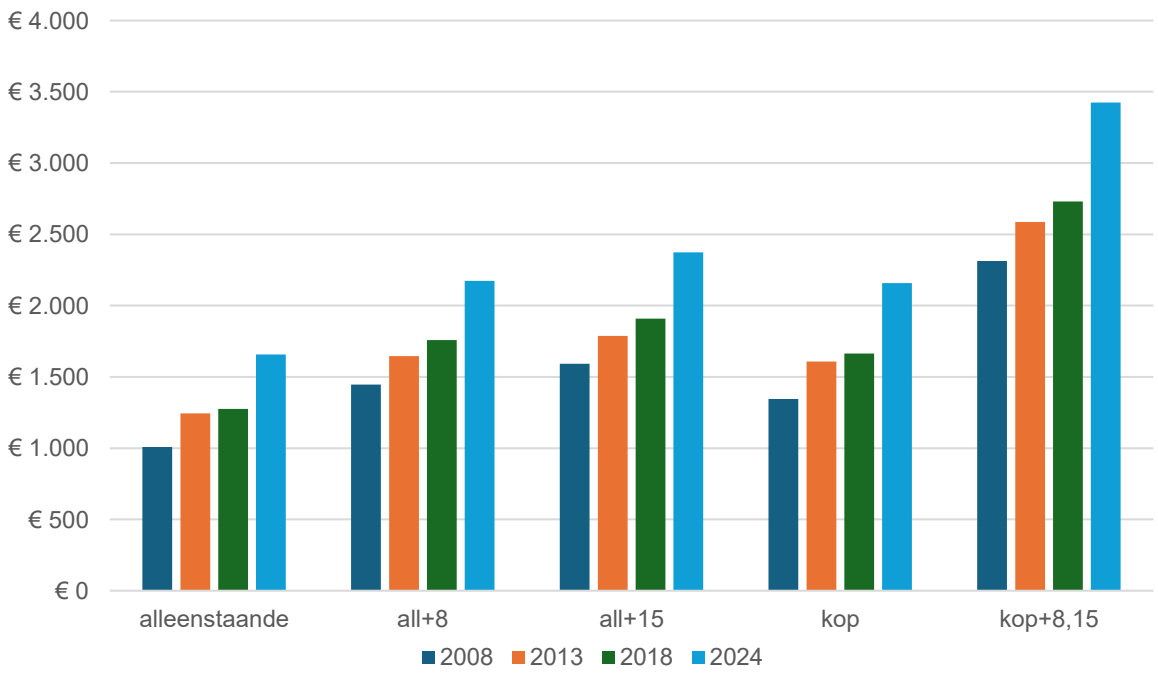
- **Correcties:**
  - De kiloprijs van blikfruit en groenten werd in het verleden in de Colruyt berekend op basis van het niet uitgelekte gewicht in plaats van het uitgelekte gewicht.
  - In 2008 werd er met een foute afschrijftermijn voor de CO-melder gerekend (1 i.p.v. 5 jaar)
- **Vergeten items:**
  - Keukenuitrusting: snijplankje en vuilnisbakjes.
  - Hygiëneartikelen voor peuters: pampers, vochtige doekjes, …
  - Een autostoel voor kinderen om gebruik te kunnen maken van de deelwagen.
- **Verbetering methode:**
  - Een ‘lump sum’ benadering werd vervangen door een beter onderbouwde manier om het zakgeld op vakantie te bepalen op basis van de gemiddelde prijs van een cafébezoek + de gemiddelde prijs van een kleine gezinsactiviteit aan zee.
  - Het referentiebudget voor elektriciteit en verwarming werd voor alle jaren geraamd op basis van het theoretisch verbruik van typegezinnen zoals berekend in de laatste versie van de energiekorf (Huygels et al., te verschijnen). Deze methode biedt de meest accurate inschatting van het verbruik, onder meer omdat de woonoppervlakte in de berekening wordt meegenomen.
- **Nieuwe kennis:**
  - Voor kinderen >12 jaar wordt geen budget meer geteld voor een consult bij de huisarts en antibioticum omwille van oorontstekingen. Bij herziening van de korf in 2013 adviseerde de expert om dit enkel voor jonge kinderen op te nemen aangezien oorontstekingen boven de 12 jaar veel minder voorkomen.
  - De hoeveelheid fruit en vruchtensap voor kinderen in het lager- en secundair onderwijs werd op basis van expertadvies in 2024 gelijkgesteld aan deze voor een volwassene.
  - Nieuwe data: sinds 2018 beschikken we over de VITO survey met informatie over reëel watergebruik van toestellen voor een meer nauwkeurige bepaling van het minimaal noodzakelijke waterbudget.

- **Nieuwe argumenten** om de samenstelling van korven beter te onderbouwen, zonder dat deze wijzen op een maatschappelijke verandering:
  - Op basis van advies uit de focusgroepen werd in 2013 voor elk gezin het budget voor een sofabed toegevoegd om iemand te kunnen laten logeren.
  - Op basis van advies uit de focusgroepen in 2018 voorzien we een budget voor een verjaardagstraktatie in de klas voor kinderen van 3-12 jaar.
  - Op basis van advies uit de focusgroepen in 2013 werd het budget voor afhaalmaaltijden of om uit eten te gaan in een eenvoudige eetgelegenheid vermeerderd van 6x naar 12x/jaar omwille van het belang voor sociale relaties (bijvoorbeeld verenigingsleven, schoolfeesten, benefiet) en ontspanning (bijvoorbeeld verwenmoment voor gezin, geen tijd om te koken).
  - Op basis van advies van experten en ervaringsdeskundigen uit kansarmoedeverenigingen voorzien we nu ook 8 dagen opvang (bijvoorbeeld speelpleinwerking) tijdens schoolvakanties.
- **Keuzes in functie van regionale vergelijkbaarheid:**
  - In plaats van een lump sum voor het naaisetje en cosmetica, nemen we sinds een Europees project in 2014 de prijs van een vaste set artikelen omwille van vergelijkbaarheid tussen landen.
  - Omdat minigolf geen courante activiteit is in Wallonië prijzen we nu enkel zwemmen en geen minigolf meer om het budget voor fysieke beweging te bepalen.

4.2. De totaalbudgetten

Voor de analyse van de impact van de retrospectieve aanpassingen werd de dataset afgebakend tot de 16 originele typegezinnen zoals ontwikkeld in de referentiebudgetten van 2008. Deze werden telkens geanalyseerd binnen één gestandaardiseerde leefsituatie, met name: wonen op de private huurmarkt, geen gebruik maken van een eigen wagen en niet actief zijn op de arbeidsmarkt. Wanneer in de volgende alinea's wordt gesproken van een typegezin verwijst dit naar de combinatie van bovenstaande gezinssamenstellingen en leefsituaties, tenzij anders beschreven. Alternatieve combinaties van leefsituaties zouden naar verwachting slechts een beperkte variatie in de resultaten opleveren. Onderstaande figuur toont de evolutie van de retrospectief aangepaste referentiebudgetten voor een selectie van niet-werkende typegezinnen in Vlaanderen in nominale prijzen. Tussen 2008 en 2024 namen de budgetten aanzienlijk toe, variërend van 48,1% voor een koppel met twee kinderen van 8 en 15 jaar tot 64,5% voor alleenstaanden. De gemiddelde jaarlijkse stijging bedroeg 2,7% in 2008–2013, 1,2% in 2013–2018 en 3,4% in 2018–2024. Een volledig overzicht van de vergelijkbare totaalbudgetten per typegezin zijn terug te vinden in de bijlagen (Tabel A1).

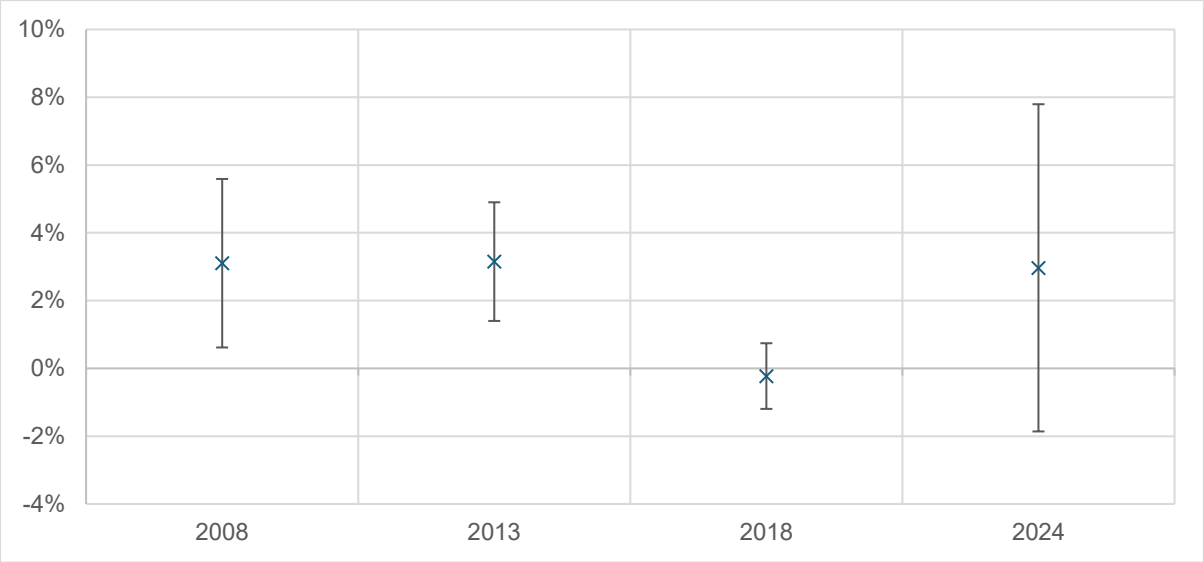
Figuur 1 | Retrospectieve referentiebudgetten voor niet-werkende typegezinnen in goede gezondheid, die een kwaliteitsvolle woning huren op de private huurmarkt in Vlaanderen, euro per maand.

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

Onderstaande figuur toont het gemiddelde verschil tussen de retrospectief aangepaste en originele referentiebudgetten als percentage van het originele referentiebudget voor alle 16 typegezinnen samengenomen. Voor de jaren 2008, 2013 en 2024 liggen de retrospectieve referentiebudgetten in deze dataset gemiddeld ongeveer 3% hoger in vergelijking met hun originele referentiebudgetten. De retrospectief aangepaste referentiebudgetten van 2018 liggen gemiddeld genomen quasi op hetzelfde niveau als de originele referentiebudgetten.

Figuur 2 | De gemiddelde impact van retrospectieve aanpassingen als percentage van het originele totaalbudget voor niet-werkende typegezinnen in goede gezondheid die een kwaliteitsvolle woning huren op de private huurmarkt in Vlaanderen.

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs. **Noot**: De figuur toont de gemiddelde afwijking van de retrospectief aangepaste referentiebudgetten ten opzichte van de originele in % per opgegeven jaar. De betrouwbaarheidsintervallen tonen de spreiding van de afwijkingen over alle typegezinnen heen.

Zoals we al bespraken (zie 4.1), vermindert het aantal retrospectieve aanpassingen sterk doorheen de tijd. We voerden slechts 2 aanpassingen door in de referentiebudgetten van 2024 maar verder vormt dit jaar de referentie voor zo goed als alle retrospectieve aanpassingen in voorgaande jaren. We zouden daarom verwachten dat er een afnemende impact van retrospectieve aanpassingen is doorheen de tijd. De twee uitzonderlijke aanpassingen in het jaar 2024 gaan echter over de berekening van huisvestingskosten en deze maken een groot verschil in de hoogte van de mediane huurprijzen. Omwille van het grote effect van deze ene aanpassing zien we geen afnemende impact in 2024 en is er opnieuw een vrij groot verschil tussen de originele en retrospectieve referentiebudgetten.

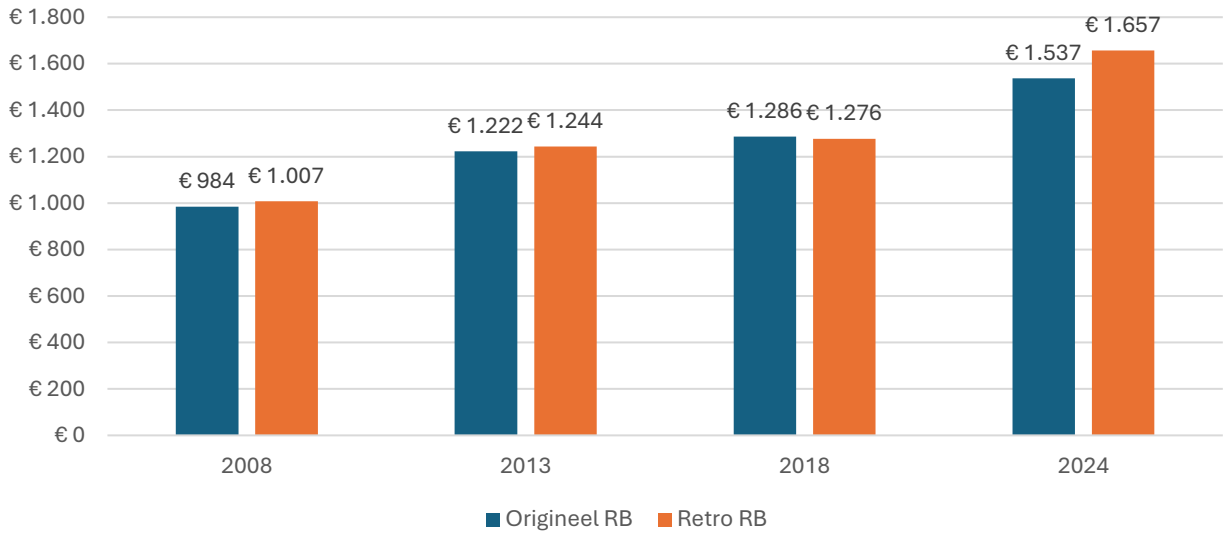
Over alle typegezinnen heen kunnen we stellen dat de totale som van alle doorgevoerde retrospectieve aanpassingen een eerder beperkt effect heeft op de hoogte van het totaalbudget. Wanneer we kijken naar de evolutie zien we wel dat de retrospectieve aanpassingen een significante impact hebben op de mate waarin de referentiebudgetten gestegen zijn doorheen de tijd. Voor alle typegezinnen geldt dat de stijging van de retrospectieve referentiebudgetten tussen 2013 en 2018 lager was dan bij de originele budgetten (gemiddeld 6% versus 10%), en dat de stijging tussen 2018 en 2024 hoger was dan bij de originele budgetten (gemiddeld 25% versus 21%). Voor de verandering tussen 2008 en 2013 is er een meer gevarieerd patroon, hoewel over het algemeen de stijging tussen beide sets van referentiebudgetten in dezelfde lijn ligt (voor beide sets gemiddeld 14% over alle typegezinnen heen). Tegelijkertijd zien we dat er tussen typegezinnen in eenzelfde jaar ook variatie bestaat, wat betekent dat de relatieve hoogte en evolutie van de referentiebudgetten voor verschillende typegezinnen bij de retrospectieve referentiebudgetten anders is dan bij de originele.

De volgende titels bespreken de impact van de retrospectieve aanpassingen op het totaalbudget voor twee specifieke typegezinnen in meer detail, die zowel qua gezinssamenstelling als impact van de retrospectieve aanpassingen belangrijke variatie vertonen.

4.2.1. Typegezin 1: Alleenstaande

In 2008 ligt het retrospectief aangepast referentiebudgetten voor een alleenstaande op 1.007 euro ten opzichte van 984 euro bij het originele referentiebudget (Figuur 2). Dit stemt overeen met een toename met 23 euro of 2,3%. In 2013 werd opnieuw een positieve afwijking vastgesteld, ditmaal van 22 euro in tegenstelling tot het originele referentiebudget (1,76%). In 2018 daarentegen trad een negatieve afwijking op van 10 euro, wat neerkomt op een daling van 0,8%. Voor 2024 ligt het retrospectief aangepaste referentiebudget substantieel hoger met een verschil van 120 euro (7,8%) (door de overschakeling van databron die de mediane huurprijs voor alleenstaanden een stuk hoger schat – zie sectie 4.4.).

Figuur 3 | Vergelijking van de originele versus de retrospectieve referentiebudgetten voor een niet-werkende alleenstaande op beroepsactieve leeftijd, euro per maand (nominale prijzen).

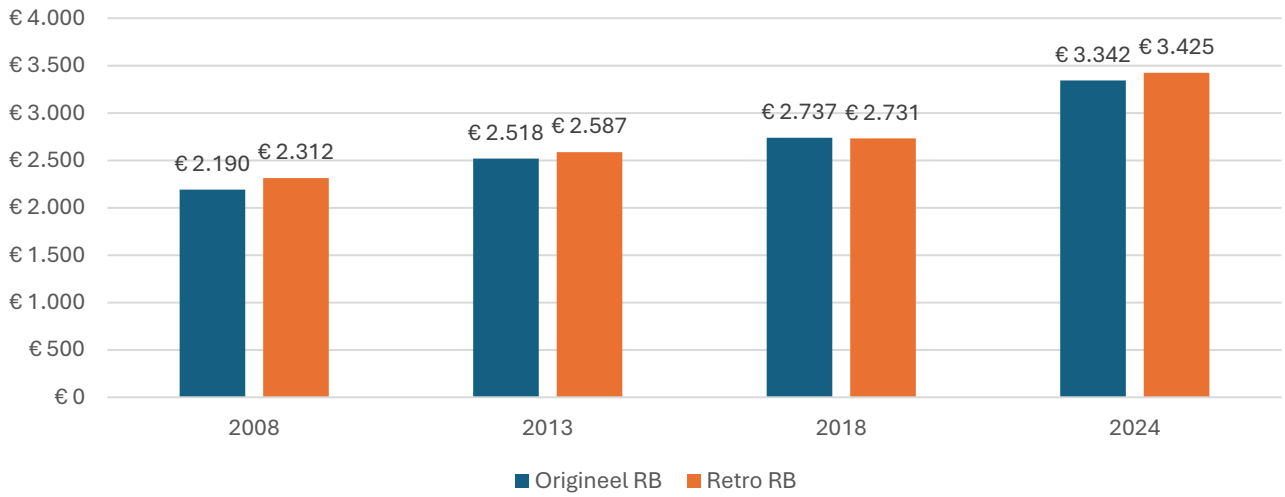

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

4.2.2. Typegezin 2: Koppel met twee kinderen in het lager- en het secundair onderwijs

In 2008 bedraagt het retrospectief aangepaste referentiebudget voor dit typegezin 2.312 euro ten opzichte van 2.190 euro voor het originele referentiebudget. Dit stemt overeen met een stijging van 122 euro of een toename van 5,6% (Figuur 4). Ook in 2013 is er sprake van een positieve afwijking: het aangepaste referentiebudget ligt dat jaar 70 euro hoger dan de originele waarde, overeenstemmend met een relatieve stijging van 2,8%. In 2018 verandert dit patroon en wordt een geringe negatieve afwijking van 6 euro vastgesteld, wat resulteert in een daling van 0,2%. Voor 2024 toont de vergelijking opnieuw een hoger retrospectief aangepast referentiebudget omwille van de aangepaste schatting van de huurprijzen, ditmaal met een kleiner verschil van 83 euro, overeenkomend met een toename van 2,5%.

Figuur 4 | Vergelijking van de originele versus de retrospectieve referentiebudgetten voor een koppel met twee kinderen in het lager en het secundair onderwijs, euro per maand (nominale prijzen).

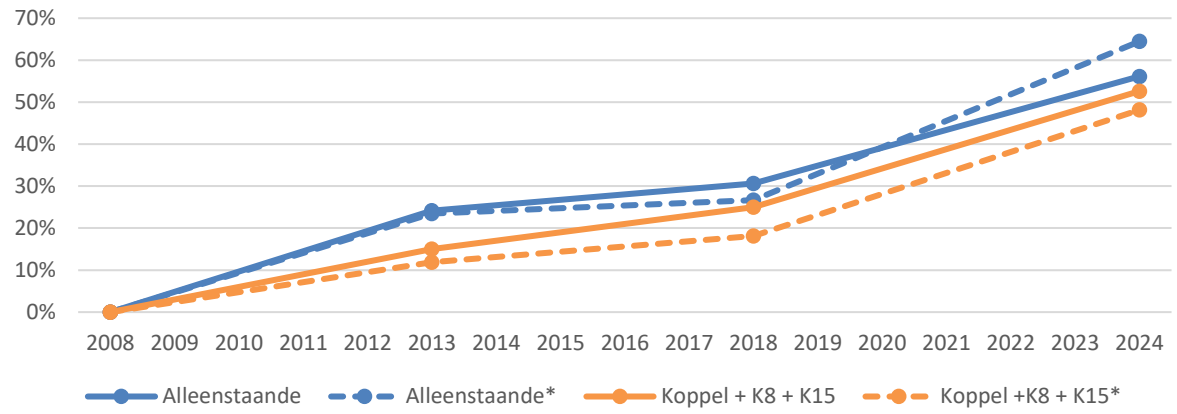

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

Onderstaande figuur toont de evolutie van het originele en het retrospectief aangepast referentiebudget voor de twee eerder besproken typegezinnen. Voor een alleenstaande nam het retrospectief referentiebudget in de periode 2008-2024 toe met 64% terwijl het origineel aangepast budget toenam met 56%. Omwille van de aangepaste databron voor huisvestingkosten die huurprijzen voor alleenstaanden een stuk hoger schat (zie 4.4) zien we voor het retrospectief aangepast budget een duidelijke toename voor de periode 2018-2024, waardoor de totale stijging hoger uitkomt dan die van de originele referentiebudgetten. Ook voor het typegezin van een koppel met een kind in het lager- en secundair onderwijs zien we een duidelijke impact van de aanpassingen op de evolutie van het totale budget. In dit geval gaat het echter in de andere richting en zorgen de retrospectieve aanpassingen net voor een afvlakking van de stijging. In vergelijking met 2008 nam het retrospectief aangepast budget toe met 48% terwijl het originele budget sterker toenam met 53%.

Ondanks de relatief kleine impact van de retrospectieve aanpassingen op de hoogte van de totaalbudgetten zien we een duidelijke invloed hiervan op de evolutie van referentiebudgetten doorheen de tijd. De verschillende impact van de aanpassingen tussen typegezinnen, zorgt er ook voor dat de onderlinge verhouding tussen de typegezinnen verschilt en anders evolueert. Terwijl in 2008 de originele referentiebudgetten voor het hierboven vernoemde koppel met twee kinderen 123% hoger ligt dan voor een alleenstaande, is dit na retrospectieve aanpassingen 130%. Dit wil zeggen dat de retrospectieve aanpassingen in 2008 de kosten van kinderen hebben verhoogd. In 2024 gebeurt het omgekeerde. Omwille van de stijging van de retrospectief aangepaste huurprijzen voor alleenstaanden zien we dat het verschil in 2024 net verkleint: het referentiebudget voor een koppel met 2 kinderen ligt nu slechts 107% i.p.v. 117% hoger dan een alleenstaande. Een vergelijking voor alle behandelde typegezinnen is beschikbaar in de appendix (appendix A).

Figuur 5 | Evolutie van de originele versus retrospectieve referentiebudgetten ten opzichte van 2008 (%).

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs. **Noot**: retrospectief aangepaste budgetten worden weergeven met een '*'.

Samenvattend kunnen we dus besluiten dat de doorgevoerde retrospectieve aanpassingen gemiddeld genomen een relatief beperkte impact hebben op het totaalniveau van de referentiebudgetten. Het heeft echter wel belangrijke gevolgen voor de evolutie, met als resultaat een scherpere of vlakkere stijging doorheen de tijd. Bovendien verschilt de impact op de hoogte en evolutie duidelijk tussen typegezinnen. De uiteindelijke impact kan dus het beste geanalyseerd worden op het niveau van het typegezin zelf. Dit betekent dat hoewel op geaggregeerd niveau de impact van de retrospectieve aanpassingen vrij bescheiden blijven, deze voor specifieke beleidsanalyses wél grotere gevolgen kunnen hebben.

4.3. Impact retrospectieve aanpassingen: korfniveau

4.3.1. Typegezin 1: Alleenstaande

De belangrijkste resultaten worden samengevat in onderstaande tabel. Voor 2024 zien we dat enkel de huisvestingskosten retrospectief werden aangepast. Het gaat om een sterke stijging van 14.6% (120 euro) door de hoger geschatte huurprijzen voor alleenstaanden (zie 4.4 voor meer detail). De overige stijgingen en dalingen ten opzichte van het originele budget gaan dus steeds over de periode 2008-2018. Voor de korf huisvesting zien we in deze periode een daling. Deze daling wordt veroorzaakt door de retrospectieve herberekening van energie- en waterkosten volgens een nieuwe methodiek en nieuw beschikbare data (zie 4.4).

Het retrospectief aangepaste budget voor voeding neemt lichtjes toe ten opzichte van het originele budget. De voornaamste oorzaak hiervoor is het aanpassen van de hoeveelheden voor graanproducten. Om ongeoorloofde genderverschillen te vermijden, werd in 2024 beslist om bij de toewijzing van graanproducten af te stappen van het principe om de minimumhoeveelheid die voorzien is in de voedingsrichtlijn aan vrouwen toe te kennen en de maximumhoeveelheid aan mannen. In plaats daarvan werd gewerkt met een “midden onder”- en “midden bovengrens” voor respectievelijk vrouwen en mannen. Verder hadden enkele kleinere aanpassingen zoals een aangepaste prijsstrategie voor zuivel, en de keuze om een beperkte hoeveelheid flessenwater op te nemen ook een duidelijke impact op het aangepaste voedingsbudget.

De korf die in relatieve termen het meeste toenam was de korf ‘rust’ met een toename van +151% (3 euro) in 2008. Dit effect blijft zichtbaar in 2013 en 2018. De oorzaak hiervoor is de retrospectieve aanpassing van een tweepersoonsbed in plaats van een éénpersoonsbed voor alleenstaanden. De korf ontspanning nam ook toe, met een sterke stijging van 22.4% (12 euro) in 2008, omwille van de retrospectieve toevoeging van het budget voor een daguitstap (voordien enkel voor gezinnen met kinderen) en een verbeterde methode voor het bepalen van het voedingsbudget op vakantie. Daarnaast werd ook de methode voor het bepalen van het plusbudget, een budget dat gezinnen kunnen aanwenden om hun vrije tijd in te vullen naar eigen wens, retrospectief aangepast.

Het budget voor gezondheid en verzorging neemt ook licht toe. Dit is voornamelijk te wijten aan de retrospectieve toevoeging van Vitamine D, in combinatie met enkele aanpassingen aan de prijsstrategie voor tandpasta en handzeep. Voor de overige korven zien we ook nog enkele stijgingen of dalingen in 2008-2018, maar deze blijven in absolute termen erg beperkt.

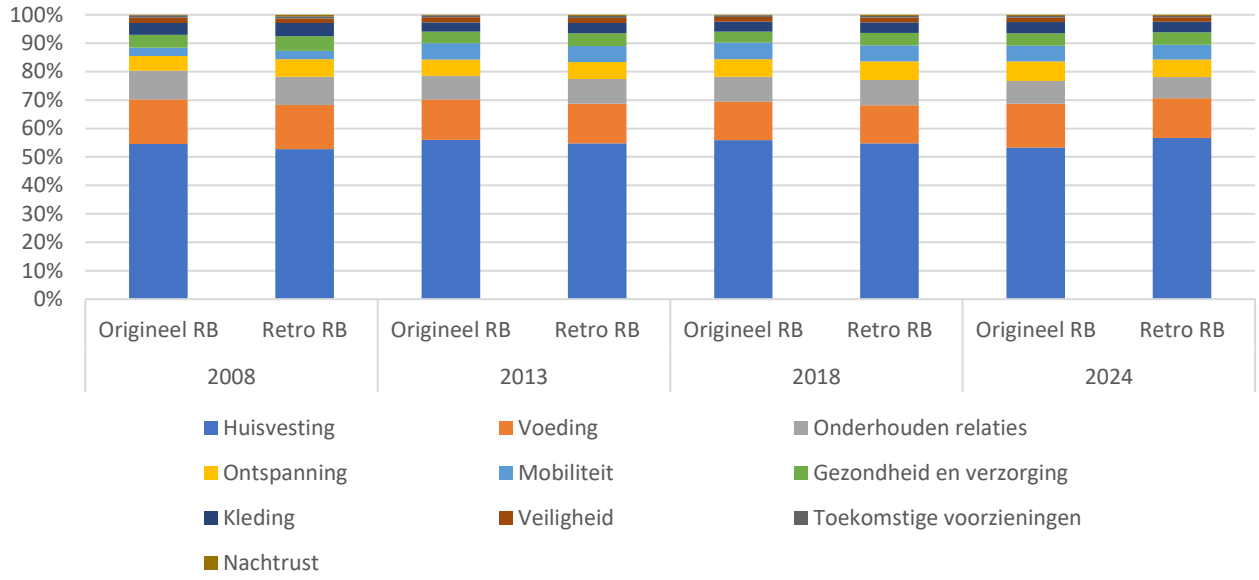
Tabel 4 | Verschil tussen originele en retrospectieve referentiebudgetten per korf voor een alleenstaande, in euro per maand en in % van het origineel.

Alleenstaande	2008	2013	2018	2024	2008 (%)	2013 (%)	2018 (%)	2024 (%)
Voeding	€ 7	€ 6	€ 3	€ 0	5,0%	3,9%	2,0%	0,0%
Kleding	€ 1	€ 2	€ 0	€ 0	3,3%	5,2%	-0,1%	0,0%
Huisvesting	-€ 4	-€ 3	-€ 20	€ 120	-0,8%	-0,4%	-2,8%	14,6%
Gezondheid en verzorging	€ 3	€ 3	€ 3	€ 0	7,5%	7,1%	7,0%	0,0%
Rust	€ 3	€ 3	€ 3	€ 0	151,3%	99,3%	109,0%	0,0%
Ontspanning	€ 11	€ 5	€ 3	€ 0	22,4%	7,7%	3,8%	0,0%
Veiligheid	-€ 2	€ 0	€ 0	€ 0	-11,8%	0,8%	0,8%	0,0%
Onderhouden relaties	€ 1	€ 5	€ 0	€ 0	0,5%	5,0%	0,4%	0,0%
Mobiliteit	€ 2	-€ 1	-€ 2	€ 0	5,3%	-2,0%	-3,0%	0,0%
Toekomstige voorzieningen	€ 1	€ 1	€ 0	€ 0	8,4%	8,4%	0,0%	0,0%
Totaal	**€ 23**	**€ 22**	**-€ 10**	**€ 120**	**2,3%**	**1,8%**	**-0,8%**	**7,8%**

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

Onderstaande figuur toont een vergelijking van het aandeel per korf voor het originele en het retrospectief aangepaste budget. Voor het merendeel van de korven blijft het aandeel ondanks de retrospectieve aanpassingen relatief stabiel met een impact onder de 1%-punt. Voor de korf ‘huisvesting’ zorgen de retrospectieve aanpassingen aan de energieberekening voor een aandeel dat tussen de 1,2%-punt en de 1,8%-punt lager lag voor de jaren 2008, 2013 en 2018. In 2024 zien we het aandeel van deze korf stijgen met 3,3%-punt omwille van de aangepaste huurprijzen. De retrospectieve aanpassingen die gemaakt werden in de ontspanningskorf hadden als effect dat het aandeel van deze korf steeg van 5,2% naar 6,2%.

Figuur 6 | Originele versus retrospectieve referentiebudgetten: Aandeel per korf (%) voor een alleenstaande (niet werkend, private huur).

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

4.3.2. Typegezin 2: Koppel met twee kinderen in het lager- en het secundair onderwijs

Net als bij het typegezin van een alleenstaande zorgen de retrospectieve aanpassingen aan deeluitgaven voor 2024 enkel voor een stijging van de huisvestingskosten. Voor de overige korven zien we een aanzienlijke variatie voor de jaren 2008, 2013 en 2018. De afwijkingen in absolute aantallen zijn wel een stuk groter dan bij het typegezin van een alleenstaande omwille van de gezinsgrootte. In absolute termen zijn de aanpassingen in de korven huisvesting en veilige kindertijd het grootst. Net als bij alleenstaanden zien we ook hier een duidelijke daling van de huisvestingskosten omwille van de retrospectieve aanpassingen in het energie en waterbudget tussen 2008-2018.

Voor de korf ‘vellige kindertijd’ zien we in 2008-2018 een duidelijke toename van de retrospectieve referentiebudgetten in vergelijking met de originele. De voornaamste oorzaken hiervoor zijn: een herwerkte methode voor de berekening van de kosten voor secundair onderwijs doorheen de tijd (zie 4.4 voor een verdere bespreking), de retrospectief aangepaste afschrijftermijnen voor bureaumeubels, en de toevoeging van acht dagen vakantieopvang voor kinderen in het lager onderwijs op basis van expertadvies. Ook in de korf voor ‘gezondheid en verzorging’ zien we dat het budget duidelijk toeneemt omwille van de toevoeging van vitamine D in combinatie met enkele kleinere aanpassingen.

Het kledingbudget voor dit typegezin neemt lichtjes af. Dit kan worden verklaard door de retrospectieve aanpassingen aan de afschrijftermijnen van kledingstukken voor tieners. Op basis van data over de groeicurves werd besloten om de afschrijftermijnen van frequent gebruikte kledingstukken zoals broeken en T-shirts te verhogen van 12 naar 18 maanden. Dit had voor tieners een duidelijke daling van het kledingbudget als gevolg.

We zien ook dat de uitgaven voor de korf 'Onderhouden van sociale relaties' toenemen door de retrospectieve aanpassingen. Deze toename is voornamelijk te wijten aan de aangepaste methode voor het berekenen van voedselprijzen voor familiefeesten en de toevoeging van een performanter internetabonnement voor gezinnen met kinderen in het secundair onderwijs. Dit laatste werd aangepast op aanraden van de focusgroepen om tegemoet te komen aan de sociale rol van internetgebruik voor tieners.

Het budget voor toekomstige voorzieningen neemt toe in 2008 en 2013 omwille van de toepassing van een verbeterde methode voor het bepalen van dit deelbudget.

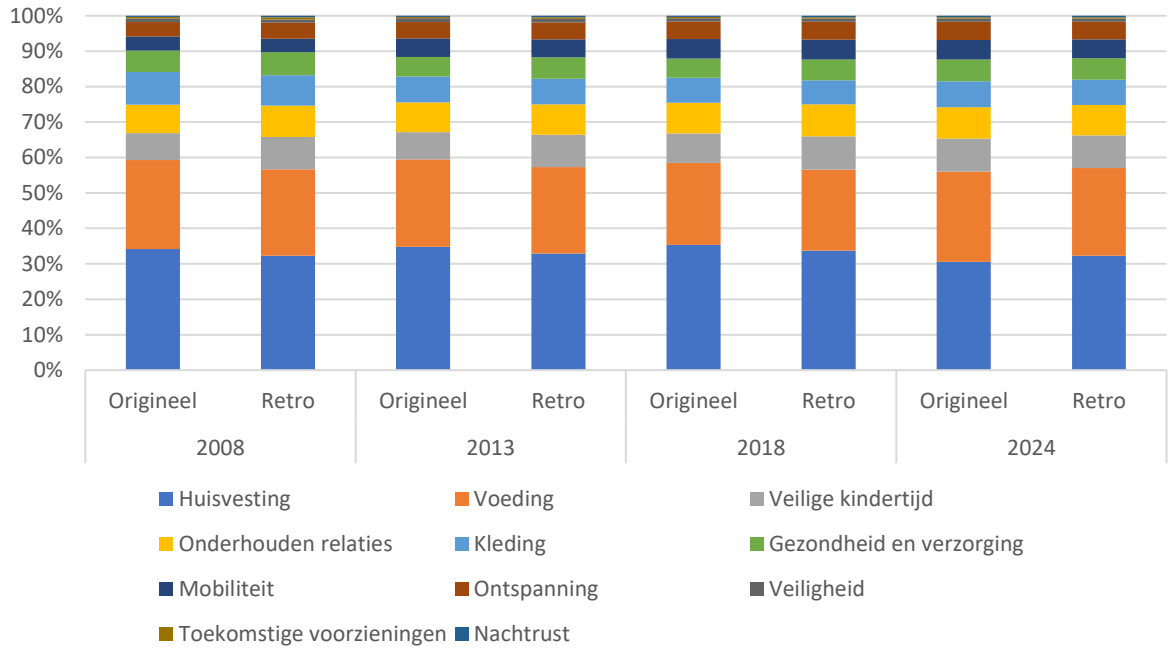
Tabel 5 | Verschil tussen originele en retrospectieve referentiebudgetten per korf voor een koppel met twee kinderen in het lager- en secundair onderwijs, in euro per maand en in % van het origineel.

Koppel + K8, K15	2008	2013	2018	2024	2008 (%)	2013(%)	2018 (%)	2024 (%)
Voeding	€ 15	€ 11	-€ 7	€ 0	2,8%	1,7%	-1,1%	0,0%
Kleding	-€ 2	€ 0	-€ 8	€ 0	-1,1%	0,2%	-4,0%	0,0%
Huisvesting	-€ 4	-€ 24	-€ 47	€ 83	-0,5%	-2,8%	-4,8%	8,2%
Gezondheid en verzorging	€ 17	€ 20	€ 12	€ 0	13,0%	14,4%	8,3%	0,0%
Rust	€ 3	€ 3	€ 2	€ 0	38,7%	29,8%	21,5%	0,0%
Veilige kindertijd	€ 46	€ 41	€ 27	€ 0	27,5%	21,0%	11,8%	0,0%
Ontspanning	€ 16	€ 5	€ 2	€ 0	18,7%	4,4%	1,3%	0,0%
Veiligheid	-€ 2	€ 0	€ 0	€ 0	-9,5%	0,7%	0,7%	0,0%
Onderhouden relaties	€ 27	€ 13	€ 9	€ 0	15,5%	6,0%	4,0%	0,0%
Mobiliteit	€ 1	-€ 1	€ 2	€ 0	1,6%	-0,6%	1,4%	0,0%
Toekomstige voorzieningen	€ 4	€ 2	€ 1	€ 0	43,0%	22,5%	8,9%	0,0%
Totaal	**€ 122**	**€ 70**	**-€ 6**	**€ 83**	**5,6%**	**2,8%**	**-0,2%**	**2,5%**

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

Onderstaande figuur toont een vergelijking van het aandeel per korf voor ditzelfde typegezin. Net als bij het gezinstype van de alleenstaande is de uiteindelijke impact van de retrospectieve aanpassingen beperkt: ze bedraagt minder dan 1% op het aandeel van de korven. We zien hier hetzelfde patroon optreden voor de korf 'huisvesting', waarbij de retrospectieve aanpassingen aan de energieberekening zorgen voor een aandeel dat tussen de 1,6%-punt en de 2,0%-punt lager lag voor de jaren 2008, 2013 en 2018. Verder zagen we voor deze jaren dat het aandeel van de korf 'veilige kindertijd' net steeg met een aandeel tussen de 1,0%-punt en 1,6%-punt.

Figuur 7 | Originele versus retrospectieve referentiebudgetten: Aandeel per korf (%) voor een koppel met twee kinderen in het lager- en het secundair onderwijs (niet werkend, private huur).

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs

4.4. Impact retrospectieve aanpassingen: deeluitgaven

De volgende alinea's bespreken de drie meest impactvolle retrospectieve aanpassingen op het gebied van specifieke deeluitgaven, respectievelijk huur en verbruikerskosten (Huisvesting) en onderwijskosten in het secundair onderwijs (Veilige kindertijd).

4.4.1. Huur

Zoals eerder omschreven werden er voor de constructie van vergelijkbare referentiebudgetten twee retrospectieve aanpassingen gemaakt aan de inhoudelijk meest up-to-date versie van de huidige Vlaamse referentiebudgetten. Eén van deze aanpassing had betrekking op het vergelijkbaar maken van de minimale huurprijzen voor een woning op de private huurmarkt[7]. Voor Vlaanderen baseerden we ons hiervoor in de periode 2008-2018 steeds op de Vlaamse woonsurvey[8]. Omwille van de recentere uitbreiding naar Brussel en Wallonië waren we genoodzaakt om data te zoeken die vergelijkbaar is over de regio's heen. Voor de update van 2024 werd de private huur daarom berekend op basis van de EU-SILC data. Omdat we enkel retrospectieve referentiebudgetten ontwikkelen voor Vlaanderen, kozen we ervoor om de referentiehuurprijzen voor 2024 retrospectief aan te passen en net als in het verleden te baseren op de data van de Vlaamse woonsurvey. Deze dataset kan immers nauwkeurigere en meer gedetailleerde analyses garanderen omwille van de grotere steekproef voor Vlaanderen met meer uitgebreide informatie over de kwaliteit van woningen (Heylen & de Smalen, 2026; Heylen & Vanderstraeten, 2018). Dit illustreert het belang van vergelijkbare en kwaliteitsvolle data waarbij er zich een spanningsveld kan vormen tussen regionale en intertemporele vergelijkbaarheid.

Onderstaande tabel toont de impact van deze aanpassingen op de budgetten van 2024. We zien dat de huurprijzen in 2024 na retrospectieve aanpassingen hoger liggen ten opzichte van de originele budgetten. Vooral de éénslaapkamerwoningen worden een stuk hoger geschat op basis van de Vlaamse Woonsurvey dan op basis van cijfers van de EU-SILC.

Tabel 6 | Mediane huurprijzen op de private huurmarkt in de retrospectief aangepaste referentiebudgetten, euro per maand.

Aantal slaapkamers	2008	2013	2018	2024	2024 (EU-SILC)	Verschil 2024
1	€ 403	€ 550	€ 560	€ 771	€ 651	**€ 120**
2	€ 486	€ 575	€ 650	€ 781	€ 724	**€ 57**
3	€ 545	€ 650	€ 711	€ 844	€ 760	**€ 83**

Bron: Expertisecentrum budget en financieel welzijn, eigen gegevens.

[7] De tweede aanpassing had betrekking op de methode voor het bepalen van de sociale huurprijzen en wordt verder niet besproken in deze paper

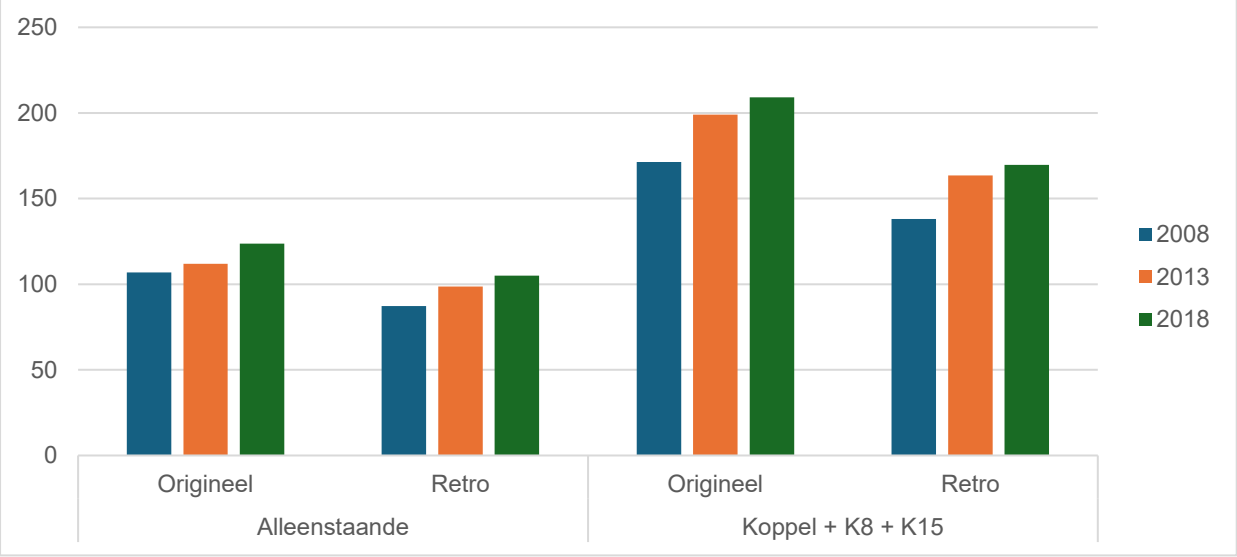
[8] De berekeningen werden uitgevoerd door huisvestingsexpert Kristof Heylen (HIVA, KULeuven). Hij berekende de mediane huurprijs voor woningen (1, 2 of 3 slaapkamers) met vooropgestelde kwaliteitscriteria voor 2008, 2013, 2018 en 2023 op basis van de Vlaamse woonsurvey. De tussenliggende jaren werden door ons geïndexeerd aan de hand van de gezondheidsindex.

4.4.2. Verbruikerskosten

Voor de referentiebudgetten van 2008 werd er geen gebruik gemaakt van normatieve aannames voor het bepalen van de energiekosten en werden deze gebaseerd op de mediane/gemiddelde kosten zoals beschreven in de Vlaamse woonsurvey (Storms & Van den Bosch, 2009, p. 226). Sinds de update van 2013 werd een normatieve rekenmethode ontwikkeld voor het bepalen van de minimaal noodzakelijke kosten voor elektriciteit en verwarming (Schutter & Storms, 2016). Deze werd tot en met 2023 verder geüpdatet op basis van nieuwe cijfers en data over het reële energieverbruik van gezinnen. Voor de update van 2024 werd deze energieberekening herwerkt in samenwerking met onderzoekers van het Expertisecentrum Energie verbonden aan de Thomas More Hogeschool.

Er wordt nu ook gebruikgemaakt van parameters voor woningoppervlaktes en er wordt een meer correcte strategie toegepast voor het bepalen van elektriciteitsprijzen (Huygels et al., te verschijnen). Na enkele validiteitchecks en gebruikmakend van historische prijsniveaus werd deze meest recente methode retrospectief aangepast met het oog op het ontwikkelen van een vergelijkbaar normatief energiebudget doorheen de tijd. Deze retrospectieve aanpassing resulteerde, voor het merendeel van de gezinstypes, in de grootste absolute impact van alle gemaakte aanpassingen in de jaren 2008, 2013 en 2018 (Zie appendix I-O in bijlagen).

Figuur 8 | Retrospectieve versus originele verbruikerskosten voor een alleenstaande en een koppel met twee kinderen in het lager- en het secundair onderwijs (niet werkend, private huur), euro per maand.

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

4.4.3. Onderwijskosten

Voor de bepaling van de illustratieve minimaal noodzakelijke onderwijskosten baseerden we ons tussen 2008-2019 op de gemiddelde prijs van de richting 'BSO persoonszorg' zoals gepubliceerd in het studiekostenrapport van het HIVA gepubliceerd in 2008 (Poesen-Vandeputte & Bollens, 2008). Deze prijs werd vervolgens jaarlijks geïndexeerd.

In 2020 hervormden we onze prijsmethode om gebruik te maken van de nieuwe SONO-studiekostmonitor voor secundair onderwijs (De Leebeeck et al., 2020). Sinds dan baseren we ons op een nieuwe methodiek waarbij we een gewogen gemiddelde berekenen van de mediane kosten over de verschillende onderwijsstromen heen (ASO, BSO, TSO, KSO). Om de vergelijking doorheen de tijd mogelijk te maken waren dus retrospectieve aanpassingen nodig. Om dit zo valide mogelijk te doen, probeerden we op verschillende manieren de nieuwe prijsmethode toe te passen op de oude studiekostenmonitor. Dit liet ons echter niet toe om een betrouwbare evolutie doorheen de tijd te reconstrueren. Hierdoor waren we genoodzaakt om de kosten zoals berekend sinds 2020 terug te indexeren gebruik makend van de gezondheidsindex. Het resultaat tonen we in onderstaande tabel. We zien dat de retrospectief aangepaste onderwijskosten hoger liggen, en tussen 2018 en 2024 substantieel minder snel stijgen dan de originele budgetten.

Tabel 7 | Retrospectieve versus originele onderwijskosten voor een kind dat deelneemt aan het secundair onderwijs in Vlaanderen, euro per maand.

Onderwijskosten per maand	**2008**	**2013**	**2018**	**2024**
Retrospectief aangepast	€ 65	€ 71	€ 76	€ 97
Origineel	€ 45	€ 49	€ 51	€ 97
Verschil	**€ 21**	**€ 22**	**€ 25**	**€ 0**

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs.

4.5. Impact retrospectieve aanpassingen, per reden van aanpassing

De gegevens laten ons ook toe om de impact van de retrospectieve aanpassingen te analyseren naar reden van aanpassing. Onderstaande tabel toont de impact voor het typegezin van een alleenstaande. Voor andere typegezinnen is een zuivere uitsplitsing naar reden van aanpassing te complex. We verwachten echter een gelijkaardig patroon voor andere gezinssamenstellingen.

Over de beschouwde jaren heen blijkt dat retrospectieve aanpassingen als gevolg van methodologische herzieningen het grootste aandeel vormen van de retrospectieve aanpassingen. Het aandeel van deze categorie bedroeg respectievelijk 29% in 2008, 44% in 2013 en 40% in 2018. Daartegenover staat dat de impact van aanpassingen ten gevolge van correcties en vergeten items relatief beperkt blijft in verhouding tot hun aandeel in het aantal aanpassingen dat werd doorgevoerd (zie 4.1). In 2008 vertegenwoordigden deze aanpassingen 28% van de totale monetaire impact, tegenover 25% in 2013 en 32% in 2018.

Het aandeel van aanpassingen op basis van nieuwe inzichten uit focusgroepen die ook al op vroegere referentiebudgetten van toepassing waren, vertoont een dalende trend doorheen de jaren. Deze evolutie ligt in lijn met de gehanteerde methodologie, waarbij voor de opmaak van de vergelijkbare referentiebudgetten steeds werd uitgegaan van het meest recente oorspronkelijke budget.

Tabel 8 | Absolute (euro) en relatieve (%) impact per reden van retrospectieve aanpassing voor een alleenstaande.

Reden voor aanpassing	2008 (€)	2013 (€)	2018 (€)	2024 (€)	2008 (%)	2013 (%)	2018 (%)	2024 (%)
Correcties	€ 13,3	€ 11,7	€ 10,8	€ 0,0	20,0%	17,4%	21,4%	0,0%
FG	€ 15,5	€ 6,6	€ 3,3	€ 0,0	23,4%	9,8%	6,6%	0,0%
Nieuwe kennis	€ 9,8	€ 10,1	€ 9,1	€ 0,0	14,8%	15,0%	18,0%	0,0%
Regionale vergelijkbaarheid	€ 3,2	€ 4,6	€ 1,8	€ 119,8	4,8%	6,8%	3,6%	100,0 %
Verbetering methode	€ 19,0	€ 29,3	€ 20,1	€ 0,0	28,7%	43,5%	39,7%	0,0%
Vergeten	€ 5,6	€ 5,0	€ 5,4	€ 0,0	8,4%	7,4%	10,7%	0,0%
Totaal	**€ 66,5**	**€ 67,3**	**€ 50,6**	**€ 119,8**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

Bron: Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn, berekening door de auteurs. **Noot**: De eurobedragen geven de som weer van de absolute waarden van de wijzigingen, dit wil zeggen dat elke negatieve waarde ook als positieve waarde wordt gerekend.

5. Discussie

In deze paper hebben we een methodiek beschreven om referentiebudgetten retrospectief aan te passen. Vervolgens analyseerden we de uiteindelijke impact nadat alle retrospectieve aanpassingen werden doorgevoerd voor de referentiebudgetten van Vlaanderen tussen 2008 en 2024. De resultaten tonen aan dat retrospectieve aanpassingen slechts een beperkte impact hebben op het totaalniveau van de referentiebudgetten. Deze bevinding suggereert dat de referentiebudgetten in hun globale omvang relatief robuust zijn ten opzichte van methodologische wijzigingen.

Tegelijkertijd blijkt dat deze ogenschijnlijk beperkte verschillen wél een duidelijke impact hebben op de evolutie van de budgetten doorheen de tijd. Zo wijken evoluties tussen 2008 en 2024 systematisch af tussen originele en retrospectief aangepaste budgetten. Daarnaast toont de analyse dat er substantiële verschillen kunnen zijn in de impact van retrospectieve aanpassingen tussen typegezinnen en op het niveau van korf- en deeluitgaven. Het is duidelijk dat longitudinale (beleid)analyses op basis van de originele referentiebudgetten niet aan te raden zijn en tot foute conclusies kunnen leiden. De retrospectieve aanpassingen waren noodzakelijk om zowel de procedurele als de inhoudelijke vergelijkbaarheid van referentiebudgetten te verhogen.

Toch werden we met een aantal belangrijke beperkingen geconfronteerd tijdens het uitvoeren van dit onderzoek. We bespreken deze hieronder en gaan vervolgens dieper in op hoe de retrospectieve referentiebudgetten op een zinvolle manier kunnen worden ingezet in het onderzoek.

5.1. Selectiestrategie voor retrospectieve aanpassingen

Een eerste discussiepunt betreft de wijze waarop retrospectieve aanpassingen werden geselecteerd. Bij aanvang van deze studie werd er bewust voor gekozen om geen ex ante beslissingsregels of drempels op basis van verwachte impact of inhoudelijke relevantie te selecteren. In principe werden alle geïdentificeerde verschillen die niet konden worden toegeschreven aan reële maatschappelijke evoluties in aanmerking genomen voor aanpassing. Deze keuze was ingegeven door de doelstelling om de inhoudelijke vergelijkbaarheid doorheen de tijd te maximaliseren.

Tegelijkertijd maakt deze keuze de oefening erg tijdsintensief terwijl er mogelijk ook aanpassingen worden meegenomen met een relatief beperkte impact op het niveau van het totaalbudget of op korfniveau. Vanuit een meer pragmatisch of beleidsgericht perspectief kan het daarom zinvol zijn om retrospectieve aanpassingen te prioriteren of te filteren op basis van hun verwachte invloed op resultaten of interpretaties, bijvoorbeeld op basis van hun omvang in het totale referentiebudget. Dergelijke benaderingen kunnen de efficiëntie verhogen en de analyse focussen op de meest relevante verschillen, maar vereisen wel expliciete keuzes over welke afwijkingen als methodologisch substantieel worden beschouwd, die transparant moeten worden gedocumenteerd.

5.2. Beschikbaarheid van externe databronnen

De beschikbaarheid, continuïteit en transparantie van externe databronnen vormen een centrale randvoorwaarde voor het opstellen van intertemporeel vergelijkbare referentiebudgetten. Tijdens het doorlopen van dit onderzoek bleek hoe moeilijk het was om toegang te krijgen tot consistente, historisch vergelijkbare en voldoende gedetailleerde data over prijzen, het gebruik en de samenstelling van goederen en diensten doorheen de tijd. Daarnaast worden specifieke databronnen die eerder gebruikt werden methodologisch herzien of volledig stopgezet (bijvoorbeeld de studiekostenmonitor), waardoor longitudinale consistentie niet altijd vanzelfsprekend is.

Deze beperkingen hebben ook duidelijke gevolgen voor de analysemogelijkheden op het niveau van de dataset. Voor het prijzen van uitgavencategorieën waarvoor slechts een beperkt aantal beschikbare datapunten aanwezig zijn, kan intertemporele vergelijkbaarheid enkele gerealiseerd worden door schattingen op basis van gekende prijsevoluties of data uit de consumptieprijsindex (GHI, specifieke subindices). Een dergelijke aanpak laat toe om de evolutie van de totale uitgaven binnen een categorie op een relatieve manier te benaderen. Deze methodes volstaan om uitspraken te doen over de globale prijsevolutie doorheen de tijd. Tegelijkertijd introduceert deze werkwijze belangrijke beperkingen voor de inhoudelijke duiding van trends. Methodes voor het retrospectief bepalen van prijzen zoals indexering zijn immers niet receptief voor maatschappelijke, institutionele of technologische veranderingen die de aard en samenstelling van uitgaven beïnvloeden. Dit impliceert dat (retrospectieve) referentiebudgetten, hoewel methodologisch verdedigbaar voor het analyseren van globale of relatieve evoluties, beperktere analytische waarde hebben voor fijnmazige analyses van deeluitgaven waarvan de onderliggende inhoud sterk is gewijzigd doorheen de tijd en waarvoor geen consistente historische data (over prijzen) beschikbaar zijn. In dergelijke gevallen moet expliciet worden erkend dat de validiteit van retrospectief gereconstrueerde bedragen binnen hun tijdsperiode beperkt is.

Een duidelijk voorbeeld hiervan op basis van de Vlaamse referentiebudgetten kan gevonden worden bij de retrospectieve aanpassingen die doorgevoerd werden om een schatting te maken van de evolutie van de schoolkosten voor deelname aan het secundair onderwijs in Vlaanderen. Hoewel deze methode van aanpassing de meest valide inschatting biedt van de globale evolutie van schoolkosten, zijn de resultaten onvoldoende fijnmazig om een gedetailleerde analyse te maken van de evolutie van de kosten die gezinnen moeten maken om deel te nemen aan het secundair onderwijs tussen 2008 en 2024. Niettemin blijft deze benadering, bij gebrek aan vergelijkbare longitudinale data, de meest geschikte methode om de algemene evolutie van de deelnamekosten aan het secundair onderwijs te benaderen.

Om de betrouwbaarheid van retrospectieve aanpassingen te versterken, kan datatriangulatie een belangrijke rol spelen. Door historische prijs- of kostenschattingen te confronteren met meerdere, onafhankelijke informatiebronnen kan de plausibiliteit van gereconstrueerde waarden beter worden ingeschat. Mogelijk bronnen zijn oude winkelcatalogi, bestanden met historische administratieve tarieven, huishoudbudgetdata, archiefmateriaal of digitale internetarchieven. Hoewel triangulatie zelden toelaat om ontbrekende data volledig te vervangen, kan ze wel helpen om extreme afwijkingen te detecteren, aannames te

expliciteren en de geschiktheid van retrospectieve aanpassingen beter te beoordelen. Tegelijk blijft ook deze strategie afhankelijk van de beschikbaarheid en kwaliteit van historisch materiaal, die sterk kan verschillen per land, regio of temporele context.

Voor onderzoeksteams die retrospectieve referentiebudgetten willen ontwikkelen, betekent dit dat onzekerheden in databeschikbaarheid niet volledig binnen het eigen onderzoekskader kunnen worden opgelost. Innovatieve prijsmethodes voor referentiebudgetten zoals het verzamelen van longitudinale data zoals webscraping of scannerdata kunnen hier een duidelijke meerwaarde bieden omdat ze toelaten om voor een grote hoeveelheid items een prijzendatabank aan te leggen, inclusief voor items die misschien (nog) niet of op een andere manier zijn opgenomen in de referentiebudgetten die ze ontwikkelen.

5.3. Spanningsveld tussen intertemporele vergelijkbaarheid, validiteit en geografische vergelijkbaarheid

In het uiteenzetten van onze perceptie op het concept vergelijkbaarheid, introduceerden we reeds de begrippen procedurele en inhoudelijke vergelijkbaarheid en hoe het maximaliseren hiervan soms kan botsen met de validiteit op één moment in de tijd (zie sectie 2). Op een gelijkaardige manier kan er ook een conflict optreden tussen geografische en intertemporele vergelijkbaarheid. In functie van vergelijkbaarheid tussen regio's of landen worden databronnen of methodes soms geharmoniseerd. Zoals we zagen vormt het gebruik van EU-SILC-gegevens voor huurprijzen in 2024 hiervan een duidelijk voorbeeld (zie sectie 4.4): deze keuze verhoogt de vergelijkbaarheid tussen regio's, maar creëert tegelijk een breuk met eerdere Vlaamse referentiebudgetten gebaseerd op de Vlaamse Woonsurvey, die omwille van hun grotere steekproef, mogelijks beter aansluiten bij de Vlaamse woningmarkt.

Omgekeerd kunnen keuzes die lokale specificiteit en validiteit maximaliseren (bijvoorbeeld gebruik van contextspecifieke databronnen of aannames) de inhoudelijke vergelijkbaarheid doorheen de tijd ondermijnen wanneer betere databronnen niet beschikbaar zijn over een langere periode. In die zin dwingt het streven naar intertemporele vergelijkbaarheid onderzoekers om expliciete prioriteiten te stellen tussen verschillende dimensies van vergelijkbaarheid: consistentie van methodes doorheen de tijd versus gevoeligheid voor regionale en contextuele verschillen op één moment in de tijd. Deze afweging heeft directe implicaties voor de interpretatie van zowel niveaus als trends in de referentiebudgetten. De beschikbaarheid van kwaliteitsvolle en vergelijkbare data speelt hier een cruciale rol.

Een bijkomende uitdaging is dat deze keuzes kunnen resulteren in het naast elkaar bestaan van verschillende datasets, met name actuele ('originele') referentiebudgetten (gericht op validiteit in de huidige context op één moment in de tijd), referentiebudgetten die regionale vergelijkbaarheid maximaliseren en retrospectief aangepaste referentiebudgetten (gericht op maximale inhoudelijke vergelijkbaarheid doorheen de tijd). Dit bemoeilijkt de communicatie naar eindgebruikers, zowel omdat het tot fout gebruik kan leiden, als omdat het mogelijk het vertrouwen in de robuustheid van referentiebudgetten kan ondermijnen. Tegelijkertijd tonen onze resultaten dat een oefening rond het opstellen van retrospectieve referentiebudgetten net ook de robuustheid van referentiebudgetten kan aantonen. Bovendien worden bij

retrospectieve aanpassingen de meest recente kennis en data toegepast waardoor eerdere referentiebudgetten vaak net meer valide worden. Het streven naar inhoudelijke vergelijkbaarheid en validiteit kunnen dus zeker ook hand in hand gaan en elkaar zelfs versterken. Transparantie over het doel, de gebruiksmogelijkheden en beperkingen van retrospectieve en andere referentiebudgetten zijn essentieel om misinterpretatie te vermijden.

5.4. Datamanagement en uitgebreide documentatie als randvoorwaarden

De mogelijkheid om retrospectieve referentiebudgetten te construeren hangt in sterke mate af van hoe de referentiebudgetten worden gestructureerd, gedocumenteerd en beheerd doorheen opeenvolgende updates. Op basis van de methode gehanteerd in dit onderzoek en de lessen die we kunnen trekken uit het toepassen hiervan op de Vlaamse case, formuleren we graag enkele minimale voorwaarden waaraan een adequaat databeheersysteem in een ideaal scenario moet voldoen.

Een eerste cruciale voorwaarde is een heldere scheiding tussen analytische niveaus in het datamodel. Productinformatie, aannames (hoeveelheden, levensduur), prijsparameters en aggregatieregels moeten expliciet van elkaar onderscheiden worden. Ontbreekt die scheiding, dan wordt het uitvoeren van retrospectieve aanpassingen weinig transparant en foutgevoelig. Daarnaast is systematische metadata-registratie essentieel. Voor elk product en elke dienst moet structureel worden vastgelegd welke kwaliteitscriteria gelden, welke prijsstrategie werd toegepast, welke databronnen werden gebruikt en waarom wijzigingen werden doorgevoerd. Zonder dergelijke metadata is het zeer moeilijk om verschillen tussen referentiebudgetten correct te interpreteren of retrospectief te harmoniseren.

Verder is het belangrijk om te streven naar consequent versiebeheer en het bijhouden van wijzigingslogs. Inhoudelijke en methodologische aanpassingen moeten expliciet worden gedocumenteerd en gelinkt aan een tijdstip en motivatie. Dit laat toe om reële maatschappelijke veranderingen te onderscheiden van verschillen die voortkomen uit nieuwe data, methodologische verbeteringen of correcties. Het is deze documentatie die vervolgens als startpunt gebruikt kan worden voor het identificeren van retrospectief aan te passen items.

Een bijkomend aandachtspunt is dat het databeheerssysteem de mogelijkheid moet hebben om op een efficiënte en gestandaardiseerde manier output te genereren (het moet eenvoudig schaalbaar en reproduceerbaar zijn). Om de impact van retrospectieve aanpassingen beter te kunnen inschatten, is het een grote stap voorwaarts als het datamanagementsysteem toelaat om systematisch vergelijkingen te maken tussen originele en aangepaste referentiebudgetten, op verschillende niveaus (totaalbudget, korven, deeluitgaven, persoonstypes). Wanneer dergelijke output enkel via manuele tussenstappen kan worden berekend, wordt impactanalyse tijdsintensief, moeilijk reproduceerbaar en beperkt in schaal. Efficiënte outputgeneratie is daarom een grote meerwaarde om retrospectieve keuzes te evalueren, proportioneel toe te passen en transparant te communiceren over hun gevolgen voor niveaus én trends. Verder vraagt longitudinaal

gebruik van referentiebudgetten om databeheer met een expliciete langetermijnvisie. Hiervoor moet in het bijzonder tijdens het uitvoeren van updates aandacht naar gaan zodat relevante metadata worden gearchiveerd voor de lange termijn en historische reconstructies mogelijk blijven.

Samengevat vormt degelijk datamanagement een belangrijke voorwaarde voor robuuste en vergelijkbare referentiebudgetten doorheen de tijd. Zelf hebben we hierin dankzij het uitvoeren van dit onderzoek veel stappen vooruitgezet. Teams die referentiebudgetten ontwikkelen of inzetten voor trendanalyses doen er daarom goed aan datamanagement én outputgeneratie vanaf het begin als integrale onderdelen van hun methodologie te beschouwen.

5.5. Updaten van referentiebudgetten

Veel volledig gespecificeerde referentiebudgetten worden slechts met grotere tijdsintervallen volledig herbekeken in functie van belangrijke maatschappelijke veranderingen. Hierdoor kan er een mismatch ontstaan tussen de frequentie van inhoudelijke updates en wat wenselijk zou zijn om intertemporele vergelijkbaarheid efficiënt te ondersteunen. Indien de methode voor inhoudelijke updates receptiever zou zijn voor veranderingen op de korte termijn, zou dit toelaten om veranderingen gradueler en consistenter te integreren in de dataset. Dit zou de nood aan ingrijpende retrospectieve aanpassingen verminderen, de accuraatheid van retrospectieve referentiebudgetten verhogen. Daarbij komend zou dit ook het potentieel versterken van de dataset om evoluties in sociale normen beter te capteren.

Een illustratief voorbeeld is de opname van de voedingsrichtlijnen van de Hoge Gezondheidsraad uit 2019 in de referentiebudgetten van 2024. Door deze vertraagde integratie konden specifieke aanpassingen, zoals de prijsstrategie voor vleesproducten, onvoldoende consistent worden doorgevoerd naar eerdere jaren. Dit toont aan hoe geconcentreerde updates de reproduceerbaarheid van retrospectieve aanpassingen bemoeilijken, of alleszins tot voorzichtigheid moeten aanzetten om de trends in retrospectieve referentiebudgetten aan één specifiek jaar vast te pinnen.

Een gelijkaardige redenering geldt voor wijzigingen in prijsmethodes. Wanneer nieuwe prijsstrategieën of databronnen worden geïntroduceerd, is het vanuit het perspectief van intertemporele vergelijkbaarheid aangewezen om gedurende een overgangsperiode zowel de oude als de nieuwe methode parallel toe te passen. Dit laat toe om systematisch verschillen tussen beide benaderingen te evalueren en beter te onderbouwen hoe prijzen retrospectief moeten worden aangepast. Een meer continue en fijnmazige aanpak van inhoudelijke updates en prijsstrategieën kan deze problemen mitigeren, maar veronderstelt bijkomende tijd en middelen. In de praktijk vormt net dit vaak een belangrijk knelpunt in de ontwikkeling van referentiebudgetten.

5.6. Gebruik van de retrospectieve referentiebudgetten

De retrospectieve referentiebudgetten vormen een unieke dataset van volledig gespecifieerde referentiebudgetten die de noodzakelijke kosten weerspiegelt voor een menswaardig leven tussen 2008 en 2024. Door het wegwerken van verschillen die niet te verklaren zijn door veranderingen in de maatschappij of de bredere context laten ze toe om evoluties doorheen de tijd op een meer valide manier te analyseren. Dit opent de mogelijkheid om klassieke toepassingen van referentiebudgetten uit te breiden naar longitudinale analyses, zoals (1) het in kaart brengen van de evolutie van de toereikendheid van minimuminkomens, (2) de betaalbaarheid van goederen en diensten, (3) de relatie met indicatoren zoals de armoederisicogrens en (4) de impact van beleidswijzigingen doorheen de tijd.

Tegelijk maakt de gedetailleerde opbouw van de dataset het mogelijk om analyses niet enkel op totaalniveau, maar ook op het niveau van uitgavencategorieën en specifieke kostenposten uit te voeren, wat vooral relevant is gezien de vaststelling dat verschillen door retrospectieve aanpassingen zich sterker manifesteren op korf- en deeluitgavenniveau dan op het totaalbudget. De mogelijkheden van dergelijke analyses worden echter in belangrijke mate bepaald door de beschikbaarheid en kwaliteit van onderliggende data. Voor verschillende uitgavencategorieën is men aangewezen op indexatie of indirecte schattingen, wat toelaat om globale prijsevoluties te analyseren maar beperkingen oplegt aan de interpretatie van meer fijnmazige trends. Hierdoor zijn de retrospectieve referentiebudgetten vooral geschikt voor onderzoeksvragen die focussen op algemene evoluties en relatieve veranderingen, terwijl analyses die een hoge graad van detail vereisen een kritische benadering van de datakwaliteit vergen.

Daarnaast laat de constructie van retrospectieve referentiebudgetten toe om analytisch een onderscheid te maken tussen prijsveranderingen en inhoudelijke wijzigingen in de korven van goederen en diensten. Doordat de inhoudelijke vergelijkbaarheid wordt gemaximaliseerd via retrospectieve aanpassingen, kunnen veranderingen in de hoogte van de budgetten beter worden toegeschreven aan reële prijsontwikkelingen (zoals inflatie) enerzijds, en aan wijzigingen in de invulling van wat als noodzakelijk wordt beschouwd anderzijds (zie bijvoorbeeld Storms et al. (2015). Dit maakt het mogelijk om evoluties in levensstandaarden niet enkel kwantitatief te beschrijven, maar ook kwalitatief te duiden, bijvoorbeeld door na te gaan in welke mate stijgingen in referentiebudgetten het gevolg zijn van duurdere prijzen dan wel van veranderingen op het niveau van behoeften.

Naast deze meer klassieke toepassingen biedt de dataset ook mogelijkheden om de evolutie van sociale normen rond menswaardig leven te onderzoeken. Omdat referentiebudgetten een normatieve invulling geven aan wat als minimaal noodzakelijk wordt beschouwd, maken ze het mogelijk om te analyseren hoe de inhoud en prioriteiten van noodzakelijke uitgaven doorheen de tijd verschuiven, en hoe nieuwe behoeften hun intrede doen. Tegelijk moet worden erkend dat deze mogelijkheden begrensd zijn: de timing van inhoudelijke wijzigingen is gedeeltelijk afhankelijk van updatecycli en methodologische keuzes, en het gebrek aan consistente longitudinale data over sociale verwachtingen maakt het moeilijk om normveranderingen exact te dateren of te isoleren.

6. Conclusie

Het doel van deze paper is om bij te dragen aan de constructie van een theoretisch en methodologisch kader om volledig gespecificeerde referentiebudgetten vergelijkbaar te maken doorheen de tijd. De paper verduidelijkt waarom de bestaande referentiebudgetten niet zomaar vergelijkbaar zijn. Op basis van het eerder ontwikkelde kader voor cross-nationaal vergelijkbare referentiebudgetten operationaliseerden we een conceptueel kader voor de ontwikkeling van intertemporeel vergelijkbare referentiebudgetten. Dit concretiseerden we verder in een uitgewerkte systematische methodiek voor het uitvoeren van retrospectieve aanpassingen. Deze methodiek kan ook gebruikt worden als kapstok voor het verzekeren van intertemporele vergelijkbaarheid van referentiebudgetten in de toekomst.

We pasten dit theoretisch en methodologisch kader toe op de Vlaamse case om tot referentiebudgetten te komen die zo vergelijkbaar mogelijk zijn doorheen de tijd. Sinds het ontwikkelen van de referentiebudgetten in Vlaanderen wordt er naast de jaarlijkse prijsaanpassingen ongeveer elke vijf jaar een grotere inhoudelijke update doorgevoerd (2008 (startpunt), 2013, 2018, 2024). Op basis van een gedetailleerd overzicht van alle aanpassingen die in deze vier jaren werden doorgevoerd, selecteerden we de wijzigingen die geen reële veranderingen in de maatschappij weerspiegelen en dus retrospectief dienen te worden aangepast. Voor elk van deze geplande retrospectieve aanpassingen werd een hiërarchische beslissingsboom (sectie 3.4.) overlopen om een methodiek te bepalen. Uiteindelijk werden 399 retrospectieve aanpassingen doorgevoerd, met een stijgend aantal aanpassingen naarmate we verder teruggaan in de tijd. Het resultaat van deze oefening is een dataset van intertemporeel vergelijkbare referentiebudgetten tussen 2008 en 2024 voor 16 typegezinnen in verschillende leefsituaties op het gebied van huisvesting (private en sociale huur), arbeidsstatus (werkend versus niet- werkend) en mobiliteitsmogelijkheden (eigen wagen vereist of niet).

Vervolgens analyseerden we de impact van deze retrospectieve aanpassingen in vergelijking met de originele referentiebudgetten. De resultaten tonen dat de impact op de hoogte van het totaalbudget relatief beperkt blijft. Wanneer we de impact opsplitsen naar de reden van aanpassing, wordt duidelijk dat aanpassingen die gericht waren op het verbeteren van de methode een groter aandeel hebben in het totaal aangepaste bedrag dan het rechtzetten van fouten of vergetelheden.

De retrospectieve aanpassingen hebben echter wel een significante impact op de mate waarin de referentiebudgetten gestegen zijn doorheen de tijd. De retrospectieve (vergelijkbare) referentiebudgetten tonen tussen 2008 en 2024 een stijging die varieert van 48,1% voor een koppel met twee kinderen (8 en 15 jaar) tot 64,5% voor alleenstaanden. In vergelijking met de originele (niet vergelijkbare) referentiebudgetten zien we tussen 2013 en 2018 een minder sterke stijging (gemiddeld 6% versus 10%), en tussen 2018 en 2024 een sterkere stijging (gemiddeld 25% versus 21%). Voor de verandering tussen 2008 en 2013 ligt de stijging meer in dezelfde lijn. Wanneer we dit meer in de diepte onderzoeken, vinden we grote variaties tussen typegezinnen en tussen specifieke korven of deeluitgaven. Dit

benadrukt de noodzaak van de retrospectieve aanpassingen om valide uitspraken te kunnen doen over evoluties doorheen de tijd, zeker wanneer we specifiekere analyses willen uitvoeren die iets zeggen over de stijging van bepaalde (groepen van) noodzakelijke uitgaven en hoe dit varieert tussen typegezinnen.

Met andere woorden, de grote meerwaarde van deze vergelijkbare referentiebudgetten is dat ze een meer accurate analyse mogelijk maken van trends doorheen de tijd. Concreet laat deze dataset ons toe om: (1) de algemene evolutie van de referentiebudgetten doorheen de tijd te beschrijven en deze te koppelen aan maatschappelijke en economische evoluties; (2) prijseffecten te onderscheiden van inhoudelijke wijzigingen in de referentiebudgetten; (3) de evolutie van het prijsniveau van referentiebudgetten te contrasteren met andere indicators (CPI, AROP,…); (4) inhoudelijke veranderingen te koppelen aan socioculturele, technologische en institutionele veranderingen; (5) de impact van beleidsbeslissingen doorheen de tijd in kaart te brengen, bijvoorbeeld door een analyse te maken van de adequaatheid van minimuminkomens doorheen de tijd (bijvoorbeeld Frederickx et al., 2025); en (6) gerichte analyses te maken van specifieke kostenposten, bijvoorbeeld van trends in de specifieke kost van een kind.

De discussie beschrijft enkele belangrijk lessen die we geleerd hebben om aan de slag te gaan met retrospectieve referentiebudgetten in de toekomst. Zo vereist de constructie van kwalitatief sterke vergelijkbare referentiebudgetten een aantal duidelijke voorwaarden die rechtstreeks voortvloeien uit de geïdentificeerde beperkingen. In de eerste plaats is een robuust datamanagementsysteem essentieel. Daarnaast is er nood aan consistente, kwaliteitsvolle en longitudinale databronnen, aangezien beperkingen leiden tot het gebruik van indexatie en schattingen die de fijnmazigheid van analyses beperken. Even belangrijk is een methodologische aanpak die voldoende proportioneel en transparant omgaat met retrospectieve aanpassingen, bijvoorbeeld via datatriangulatie, om de validiteit van gereconstrueerde gegevens te bewaken. Verder vraagt het ontwikkelen van dergelijke datasets een expliciete afweging tussen validiteit op één moment in de tijd, intertemporele vergelijkbaarheid en regionale vergelijkbaarheid, waarbij de implicaties voor interpretatie duidelijk moeten worden gecommuniceerd. Ten slotte is ook een langetermijnvisie noodzakelijk, met aandacht voor continue dataverzameling en meer frequente updates, zodat retrospectieve reconstructies minder complex en minder afhankelijk worden van ingrijpende correcties achteraf.

De beschreven limitaties en methodologische beperkingen zijn niet alleen relevant voor andere Europese landen die aan de slag willen gaan met intertemporeel vergelijkbare referentiebudgetten, maar zijn ook een bron van inspiratie om bij te leren over de pijnpunten in de methodiek van de Vlaamse referentiebudgetten. De resultaten van deze oefening werden dan ook gebruikt om werkpunten te formuleren voor toekomstig onderzoek naar de Vlaamse en Belgische referentiebudgetten.

7. Referenties

Atkinson, T., Cantillon, B., Marlier, E., & Nolan, B. (2002). *Social Indicators: The EU and Social Inclusion*. Oxford: Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/0199253498.001.0001

De Leebeeck, K., De Norre, J., Groenez, S., & Havermans, N. (2020). Studiekosten in de tweede en derde graad van het secundair onderwijs. SONO/2019/OL3.3/3. Gent: Steunpunt Onderwijsonderzoek. http://steunpuntsono.be/wp-content/uploads/2020/06/studiekosten_so23_website.pdf.

De schutter, J. & Storms, B. (2016). *Hoeveel kost energie minimaal? De ontwikkeling van een normatief energiebudget*. Vlas-studies 31, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt. https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/5d27dd/134362.pdf

Devuyst, K., Storms, B., & Penne, T. (2014). *Methodologische keuzes bij de ontwikkeling van referentiebudgetten: Welke rol voor focusgroepen?* Vlas-studies 19, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt. https://www.researchgate.net/publication/270048383_Methodologische_keuzes_bij_de_ontwikkeling_van_referentiebudgetten_Welke_rol_voor_focusgroepen

Doyal, L., & Gough, I. (1991). *A theory of human need*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

European Commission. Directorate General for Employment, Social Affairs and Inclusion. (2022). Portfolio of EU social indicators for the monitoring of progress towards the EU objectives for social protection and social inclusion: 2022 update. Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2767/595461

Eurostat. (2023). *Practical guidelines on web scraping for the HICP*. https://ec.europa.eu/eurostat/documents/272892/12032198/Guidelines-web-scraping-HICP-11-2020.pdf/

Fennema, Gerben, Warnaar, Marcel, Bezemer, Dirk, & Hörchner, Kees. (2022). Inkomen van minima blijft steeds verder achter bij wat 'normaal' gevonden wordt. *Economisch Statistische Berichten*, *107*(4813), 400-403. https://esb.nu/inkomen-van-minima-blijft-steeds-verder-achter-bij-wat-normaal-gevonden-wordt/

Frederickx, M., Delanghe, H., Penne, T., & Storms, B. (2025). Kan je menswaardig leven met een minimuminkomen in België? Referentiebudgetten als toetssteen. *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, *66*(1), 29-77. (D/2025/11.857/1). https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/publicaties/btsz/66/btsz-66-1-004-kan-je-menswaardig-leven.pdf

Frederickx, M., Heylen, K., Teppers, E., Huygels, X., Van Den Bulck, N., & Storms, B. (2025). Het budget voor huisvesting en veiligheid. In B. Storms, T. Goedemé, & L. Nisen (Red.), *Wat heeft een gezin minimaal nodig in België?: Referentiebudgetten als gids voor een menswaardig inkomen* (pp. 110-139). Brussel: Politeia.

Goedemé, T., Cornelis, I., & Storms, B. (2026). *Het Groeipakket in Vlaanderen: Kostendekking, besteding door gezinnen en impact op het beschikbaar inkomen en armoede* (SWVG-Rapport No. 63; p. 429p.). Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. https://thomasmore.be/sites/default/files/2026-06/2026_Rapport_CEBUD_SWVG_Groeipakket%20en%20de%20besteding%20door%20gezinnen.pdf

Goedemé, T., Penne, T., Hufkens, T., Karakitsios, A., Bernát, A., Franziskus, A., Simonovits, B., Álvarez, E. C., Kanavitsa, E., Cussó Parcerisas, I., Romaní, J. R., Mäkinen, L., Matsaganis, M., Arlotti, M., Kopasz, M., Szivós, P., Ritakallio, V.-M., Kazepov, Y., Van den Bosch, K., & Storms, B. (2019). What Does It Mean To Live on the Poverty Threshold? Lessons From Reference Budgets. In B. Cantillon, T. Goedemé, & J. Hills (Red.), *Decent incomes for all. Improving policies in Europe* (pp. 13-33). Oxford: Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780190849696.001.0001

Goedemé, T., Storms, B., Stockman, S., Penne, T., & Van den Bosch, K. (2015a). *Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe: Final report.* Brussel: European Commission. https://data.europa.eu/doi/10.2767/096631

Goedemé, T., Storms, B., Stockman, S., Penne, T., & Van den Bosch, K. (2015b). Towards cross-country comparable reference budgets in Europe: First results of a concerted effort. *European Journal of Social Security*, 17 (1), 3-30. https://doi.org/10.1177/138826271501700101

Heylen, K., & de Smalen, D. (2026). *Toekomst van de Woonsurvey in Vlaanderen*. Leuven: Steunpunt Wonen. https://steunpuntwonen.be/wp-content/uploads/2026/03/WP01_Toekomst-Woonsurvey-in-Vlaanderen_EIND.pdf

Heylen, K., & Vanderstraeten, L. (2018). *Woononderzoek in Vlaanderen. Verkenning van de opties voor dataverzameling* (p. 39). Leuven: Steunpunt Wonen. https://doi.org/D/2018/4718/005

Huygels, X., Storms, B., Frederickx, M., & Van Den Bulck, N. (te verschijnen). *Hoeveel energie is minimaal noodzakelijk? Een referentiebudget voor energie*.

Menyhert, B., Cseres-Gergely, Z., Kvedaras, V., Mina, B., Pericoli, F., & Zec, S. (2021). *Measuring and monitoring absolute poverty (ABSPO)—Final Report, EUR 30924 EN*. Publications Office of the European Union.

Menyhert, B., Cseres-Gergely, Z., Kvedaras, V., Mina, B., Pericoli, F., & Zec, S. (2025). *Measuring and Monitoring Absolute Poverty in the European Union*. Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-63953-1

Padley, M., & Davis, A. (2025). A life in dignity for all? UK social security support, income adequacy and minimum living standards under austerity, 2008–2023. *Journal of Poverty and Social Justice*, *33*(1), 50-70. https://doi.org/10.1332/17598273Y2024D000000036

Penne, T., Cornelis, I., & Storms, B. (2020). All we need is…: Reference Budgets as an EU Policy Indicator to Assess the Adequacy of Minimum Income Protection. *Social Indicators Research*, *147*(3), 991-1013. https://doi.org/10.1007/s11205-019-02181-1

Penne, T., & Goedemé, T. (2021). Can low-income households afford a healthy diet? Insufficient income as a driver of food insecurity in Europe. *Food Policy*, *99*, 101978. https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2020.101978

Penne, T., Hufkens, T., Goedeme, T., & Storms, B. (2020). To what extent do welfare states compensate for the cost of children? The joint impact of taxes, benefits and public goods and services. *Journal of European Social Policy*, 30 (1), 79-94. https://doi.org/https://doi.org/10.1177/09589287198684

Poesen-Vandeputte, M., & Bollens, J. (2008). Studiekosten in het secundair onderwijs: Wat het aan ouders kost om schoolgaande kinderen te hebben. KU Leuven HIVA.

Storms, B., Cornelis, I., Delanghe, H., Frederickx, M., Penne, T., Carrillo-Alvarez, E., & Szivos, P. (2023). How can reference budgets contribute to the construction of social indicators to assess the adequacy of minimum income and the affordability of necessary goods and services? EuSocialCit working paper. Brussels: European Commission. https://doi.org/10.5281/zenodo.7629202

Storms, B., Goedemé, T., & Nisen, L. (2025). Wat heeft een gezin minimaal nodig in België? Referentiebudgetten als gids voor een menswaardig inkomen. Brussel: Politeia. https://thomasmore.be/nl/media/18061

Storms, B., Goedemé, T., Van den Bosch, K., Penne, T., Schuerman, N., & Stockman, S. (2014). Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe: Review of current state of play on reference budget practices at national, regional, and local level. (p. 150). Brussel: European Commission. https://doi.org/10.2767/32875

Storms, B., Penne, T., Vandelannoote, D., & Van Thielen, L. (2015). Referentiebudgetten als benchmark voor het beoordelen van de doeltreffendheid van minimuminkomensbescherming. Hoe evolueerden inkomens en noodzakelijke uitgaven in de periode 2008-2013? *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid* (3), 497–516.

Storms, B., & Van den Bosch, K. (Red.) (with Cantillon, B., Boeckx, H., Van Gompel, A., Diepstraten, F., Heylen, K., Van Thielen, L., & Beullens, K.). (2009). *Wat heeft een gezin minimaal nodig?: Een budgetstandaard voor Vlaanderen.* Leuven: Acco.

Van Thielen, L., & Storms, B. (2025). Het kledingbudget. In B. Storms, T. Goedemé, & L. Nisen (Red.), *Wat heeft een gezin minimaal nodig in België?: Referentiebudgetten als gids voor een menswaardig inkomen* (pp. 58-87). Brussel: Politeia.

Vanhille, J., Goedemé, T., Van Thielen, L., & Storms, B. (2019). *Implementatie van de betaalbaarheidstoets voor de integrale waterfactuur (p. 89).* Brussel, Vlaamse Milieumaatschappij. https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/9172fc/159644.pdf

8. Appendix

Appendix A | Originele en Retrospectieve referentiebudgetten (2008, 2013, 2018 en 2024)

2008	all	all+2	all+4	all+8	all+15	all+2,4	all+4,8	all+8,15	kop	kop+2	kop+4	kop+8	kop+15	kop+2,4	kop+4,8	kop+8,15
Origineel RB	€ 984	€ 1.301	€ 1.333	€ 1.423	€ 1.560	€ 1.490	€ 1.616	€ 1.901	€ 1.322	€ 1.600	€ 1.633	€ 1.710	€ 1.848	€ 1.786	€ 1.899	€ 2.190
Retrospectief RB	€ 1.007	€ 1.329	€ 1.334	€ 1.445	€ 1.591	€ 1.549	€ 1.661	€ 1.984	€ 1.345	€ 1.663	€ 1.668	€ 1.769	€ 1.920	€ 1.879	€ 1.980	€ 2.312
Verschil (€)	€ 23	€ 29	€ 1	€ 22	€ 31	€ 60	€ 45	€ 83	€ 23	€ 63	€ 35	€ 59	€ 72	€ 93	€ 81	€ 122
Verschil (%)	2%	2%	0%	2%	2%	4%	3%	4%	2%	4%	2%	3%	4%	5%	4%	6%

2013	all	all+2	all+4	all+8	all+15	all+2,4	all+4,8	all+8,15	kop	kop+2	kop+4	kop+8	kop+15	kop+2,4	kop+4,8	kop+8,15
Origineel RB	€ 1.222	€ 1.454	€ 1.489	€ 1.601	€ 1.740	€ 1.676	€ 1.820	€ 2.171	€ 1.563	€ 1.806	€ 1.841	€ 1.952	€ 2.097	€ 2.024	€ 2.165	€ 2.518
Retrospectief RB	€ 1.244	€ 1.513	€ 1.533	€ 1.646	€ 1.788	€ 1.759	€ 1.879	€ 2.229	€ 1.607	€ 1.878	€ 1.895	€ 2.004	€ 2.148	€ 2.114	€ 2.233	€ 2.587
Verschil (€)	€ 22	€ 59	€ 44	€ 45	€ 48	€ 82	€ 59	€ 58	€ 44	€ 72	€ 54	€ 52	€ 52	€ 90	€ 68	€ 70
Verschil (%)	2%	4%	3%	3%	3%	5%	3%	3%	3%	4%	3%	3%	2%	4%	3%	3%

2018	all	all+2	all+4	all+8	all+15	all+2,4	all+4,8	all+8,15	kop	kop+2	kop+4	kop+8	kop+15	kop+2,4	kop+4,8	kop+8,15
Origineel RB	€ 1.286	€ 1.612	€ 1.648	€ 1.767	€ 1.894	€ 1.866	€ 2.018	€ 2.350	€ 1.669	€ 2.004	€ 2.040	€ 2.157	€ 2.287	€ 2.255	€ 2.404	€ 2.737
Retrospectief RB	€ 1.276	€ 1.619	€ 1.641	€ 1.758	€ 1.908	€ 1.873	€ 2.003	€ 2.351	€ 1.663	€ 2.005	€ 2.025	€ 2.142	€ 2.294	€ 2.252	€ 2.380	€ 2.731
Verschil (€)	-€ 10	€ 7	-€ 7	-€ 9	€ 14	€ 6	-€ 15	€ 1	-€ 5	€ 1	-€ 15	-€ 15	€ 7	-€ 3	-€ 24	-€ 6
Verschil (%)	-1%	0%	0%	0%	1%	0%	-1%	0%	0%	0%	-1%	-1%	0%	0%	-1%	0%

2024	all	all+2	all+4	all+8	all+15	all+2,4	all+4,8	all+8,15	kop	kop+2	kop+4	kop+8	kop+15	kop+2,4	kop+4,8	kop+8,15
Origineel RB	€ 1.537	€ 1.941	€ 1.964	€ 2.115	€ 2.316	€ 2.265	€ 2.427	€ 2.844	€ 2.038	€ 2.440	€ 2.463	€ 2.616	€ 2.815	€ 2.758	€ 2.922	€ 3.342
Retrospectief RB	€ 1.657	€ 1.995	€ 2.021	€ 2.173	€ 2.373	€ 2.319	€ 2.484	€ 2.928	€ 2.158	€ 2.494	€ 2.520	€ 2.673	€ 2.872	€ 2.812	€ 2.979	€ 3.425
Verschil (€)	€ 120	€ 54	€ 57	€ 57	€ 57	€ 54	€ 57	€ 83	€ 120	€ 54	€ 57	€ 57	€ 57	€ 54	€ 57	€ 83
Verschil (%)	8%	3%	3%	3%	2%	2%	2%	3%	6%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%

Noot: gebruikte afkortingen: all = alleenstaande, kop = koppel , 2 = kind op peuterleeftijd, 4 = kind op kleuterleeftijd, 8 = kind in het lager onderwijs, 15= kind in het secundair onderwijs.

Appendix B | Variabele gezinskosten

Korf	Retrospectieve aanpassing	Reden aanpassing	2008	2013	2018	2024
Reserveringsuitgaven	Nieuwe methode op basis van equivalentiefactoren tussen gezinnen	Verbeterde methode	x	x	x	/
Huisvesting (elektriciteit)	Nieuwe manier voor prijsbepaling elektriciteitsprijs	Verbeterde methode	x	x	x	/
Huisvesting (verwarming)	Methode aangepast aan de meest recente versie	Verbeterde methode	x	x	x	/
Huisvesting (verwarming)	Nieuwe oppervlaktes voor woning op basis van EU-SILC survey	Nieuwe data	x	x	x	/
Huisvesting (water)	Nieuwe methode voor prijsbepaling	Verbeterde methode	x	/	/	/
Huisvesting (water)	Nieuwe data over waterverbruik	Nieuwe data	x	x	x	/
Voeding	Prijsstrategie kaas aangepast in het kader van het EU-project	Vergelijkbaarheid	x	x	x	/
Voeding	Keukengerei: verscheidene producten toegevoegd, verwijdert of aangepast	Vergeten items; correcties	x	x	x	/
Voeding	Flessenwater toegevoegd in beperkte hoeveelheid	Expert	x	x	x	/
Voeding (Fysieke gezondheid)	Fysieke activiteit: minigolf vervangen door extra zwembeurt	Regionale vergelijkbaarheid	x	x	x	/
Gezondheid	Nieuwe redenering voor de berekening van het aantal condooms op basis van de leeftijdscategorie van de volwassen	Nieuwe data	x	x	x	/
Onderhouden relaties	Aantal afhaalmaaltijden verdubbeld	Advies focusgroepen	x			/
Onderhouden relaties	Aanpassing methode geschenken en kaarten koppel	Verbeterde methode	x	x	x	/
Onderhouden relaties	Budget geschenken kinderen verwijdert	Correctie	x	x	x	/
Onderhouden relaties	Verbeterde methode voedingsbudget feesten	Verbeterde methode	x	x		/
Gezondheid	Prijsstrategie handzeep	Advies focusgroepen	x	x	x	/
Ontspanning	K8 en K15 kunnen slaapkamer delen op vakantie	Verbeterde methode	x	x	x	/
Veilige kindertijd	Verbeterde methode kinderopvang	Verbetering methode	x	x	x	/

Noot: voor alle jaartallen aangeduid met een ‘x’ werden retrospectieve aanpassingen doorgevoerd bij de vermelde variabele gezinskosten. Aanpassingen zijn niet van toepassing voor jaartallen aangeduid met een ‘/ ‘.

Appendix C | Vaste gezinskosten

Korf	Retrospectieve aanpassing	Reden aanpassing	2008	2013	2018	2024
Ontspanning	Huisdier verwijderd	Nieuwe inzichten	-€ 5,0	/	/	/
Rust	Sofabed toegevoegd	Nieuwe inzichten	€ 0,9	€ 0,8	€ 0,6	/
Huisvesting	Prijsmethode herstel boiler	Verbetering methode	€ 0,8	€ 2,1	/	/
Huisvesting	Aanpassing afschrijftermijn CO melder	Correctie	-€ 2,2	/	/	/
Onderhouden relaties	Fout aantal vriendenbezoeken	Correctie	-€ 2,3	-€ 2,1	-€ 2,5	/
Ontspanning	Nieuwe assumptie over verdeling van slaapkamers op vakantie	Correctie	-€ 1,8	-€ 4,3	-€ 5,1	/

Noot: Aanpassingen zijn niet van toepassing voor jaartallen aangeduid met een '/ '.

Appendix D | Persoonsgebonden kosten: Alleenstaande

Korf	Retrospectieve aanpassing	Reden aanpassing	2008	2013	2018	2024
Voeding	Aanpassing hoeveelheden graan op basis van gender (Man)	Expert	-€ 0,1	-€ 7,0	-€ 7,4	/
Voeding	Aanpassing hoeveelheden graan op basis van gender (Vrouw)	Expert	€ 7,9	€ 5,4	€ 5,7	/
Kleding	Aanpassing hoeveelheden kledingstukken	FG	€ 3,4	€ 2,3	/	/
Gezondheid	Vitamine D toegevoegd	Correctie	€ 2,5	€ 2,7	€ 2,6	/
Mobiliteit	Fietshelm en onderhoudsberekening fiets	Correctie, nieuwe methode	€ 0,3	€ 3,3	-€ 1,3	/
Mobiliteit	Rijbewijs toegevoegd	Correctie	€ 0,2	€ 0,2	€ 0,2	/
Ontspanning	Budget voor daguitstap	Correctie	€ 2,0	€ 2,1	/	/
Ontspanning	Plusbudget	Verbetering methode	€ 6,8	€ 2,2	/	/

Noot: Aanpassingen zijn niet van toepassing voor jaartallen aangeduid met een '/ '.

Appendix E | Persoonsgebonden kosten: Peuter (K2)

Korf	Retrospectieve aanpassing	Reden aanpassing	2008	2013	2018	2024
Gezondheid	Zindelijkheidsartikelen peuter toegevoegd	Vergeten	€ 9,50	€ 10,59	€ 10,31	/
Gezondheid	Vitamine D toegevoegd	Vergeten	€ 2,69	€ 2,45	€ 2,31	/
Onderhouden relaties	Budget voor eigen printer vervangen door printbudget in copyshop	Correctie	/	-€ 3,93	-€ 1,72	/
Mobiliteit	Combikinderwagen met accessoires + fietshelm	Vergeten	€ 2,83	€ 2,60	€ 2,70	/
Veiligheid	Preventieartikelen: Veiligheidsrekje en babyfoon	Vergeten	€ 1,29	€ 1,39	€ 1,46	/
Veilige kindertijd	8 dagen vakantieopvang		€ 8,00	€ 8,89	€ 9,43	/

Noot: Aanpassingen zijn niet van toepassing voor jaartallen aangeduid met een '/ '.

Appendix F | Persoonsgebonden kosten: Kleuter (K4)

Korf	Retrospectieve aanpassing	Reden aanpassing	2008	2013	2018	2024
Veilige kindertijd	8 dagen vakantieopvang	Expert	€ 8,0	€ 8,9	€ 9,4	/
Gezondheid	Vitamine D toegevoegd	Vergeten	€ 2,7	€ 2,5	€ 2,3	/
Ontspanning	Lidmaatschap gezinsbond voor opvang kinderen	Verbeteren methode	€ 2,5	€ 2,9	€ 3,3	/
Mobiliteit	Verbetering methode fietsonderhoud kinderfiets	Verbeteren methode	-€ 2,0	-€ 1,5	/	/

Noot: Aanpassingen zijn niet van toepassing voor jaartallen aangeduid met een '/ '.

Appendix G | Persoonsgebonden kosten: kind in het lager-onderwijs (K8)

Korf	Retrospectieve aanpassing	Reden aanpassing	2008	2013	2018	2024
Voeding	Fruitsap vervangen door half stuk fruit	Expert	€ 1,5	€ 1,4	€ 0,6	/
Voeding	Vlees en vis kinderen LO (gelijkgesteld Europees project)	Regionale vergelijkbaarheid	€ 3,3	/	/	/
Veilige kindertijd	8 dagen vakantieopvang	Expert	€ 8,0	€ 8,9	€ 9,4	/
Veilige kindertijd	Hobby, nieuwe berekening volgens leeftijd	Verbetering methode	€ 5,9	€ 0,7	€ 0,3	/
Veilige kindertijd	Kost begeleidende ouder bij uitstap	Vergeten	€ 2,3			/
Gezondheid	Vitamine D toegevoegd	Vergeten	€ 2,7	€ 2,5	€ 2,3	/

Noot: Aanpassingen zijn niet van toepassing voor jaartallen aangeduid met een '/ '.

Appendix H | Persoonsgebonden kosten kind in het secundair onderwijs (K14)

Korf	Retrospectieve aanpassing	Reden aanpassing	2008	2013	2018	2024
Voeding	Aanpassing hoeveelheid stukken fruit	Expert	-€ 9,0	-€ 9,1	-€ 10,1	/
Veilige kindertijd	Hobby, nieuwe berekening volgens leeftijd	Verbetering methode	€ 7,5	€ 2,4	€ 0,3	/
Veilige kindertijd	Onderwijskosten	Verbetering methode	€ 20,5	€ 22,3	€ 24,6	/
Veilige kindertijd	Zakgeld, extra cafébezoek	Verbetering methode	€ 0,5	€ 0,0	/	/
Onderhouden relaties	Aangepast internetabonnement	FG	€ 15,0	€ 10,0	€ 15,7	/
Onderhouden relaties	Geschenken kinderen (verwijdert)	Correctie	-€ 2,1	-€ 2,0	-€ 2,2	/

Noot: Aanpassingen zijn niet van toepassing voor jaartallen aangeduid met een '/ '.

Appendix I | Verbruikerskosten 2008

Typegezin (NW, PH)	Verbruikerskosten 2008 (Retro)	Verbruikerskosten 2008 (origineel)	Verschil
Vrouw	€ 87	€ 107	-€ 20
Man	€ 87	€ 107	-€ 20
Alleenstaande +kind 2j	€ 111	€ 170	-€ 60
Alleenstaande +kind 4j	€ 111	€ 170	-€ 59
Alleenstaande +kind 8j	€ 111	€ 170	-€ 59
Alleenstaande +kind 15j	€ 112	€ 170	-€ 58
Alleenstaande +2 kinderen 2,4j	€ 124	€ 170	-€ 46
Alleenstaande +2 kinderen 4,8j	€ 124	€ 170	-€ 46
Alleenstaande +2 kinderen 8,15j	€ 131	€ 170	-€ 39
Koppel	€ 100	€ 153	-€ 53
Koppel+kind 2j	€ 120	€ 171	-€ 51
Koppel+kind 4j	€ 121	€ 171	-€ 51
Koppel+kind 8j	€ 121	€ 171	-€ 51
Koppel+kind 15j	€ 122	€ 171	-€ 50
Koppel+2 kinderen 2,4j	€ 131	€ 171	-€ 40
Koppel+2 kinderen 4,8j	€ 131	€ 171	-€ 40
Koppel+2 kinderen 8,15j	€ 138	€ 171	-€ 33

Noot: gebruikte afkortingen: 2 = kind op peuterleeftijd, 4 = kind op kleuterleeftijd, 8 = kind in het lager onderwijs, 15= kind in het secundair onderwijs.

De originele verbruikerskosten voor de referentiebudgetten van 2008 werden niet opgedeeld per categorie (water, elektriciteit en verwarming).

Appendix J | Retrospectief aangepaste bedragen elektriciteit 2013-2024

Elektriciteit (retrospectief aangepast)									
	2008	2013	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Vrouw		€ 37	€ 47	€ 47	€ 40	€ 45	€ 74	€ 56	€ 49
Man		€ 37	€ 47	€ 47	€ 40	€ 45	€ 74	€ 56	€ 49
Alleenstaande +kind 2j		€ 44	€ 56	€ 55	€ 48	€ 53	€ 90	€ 66	€ 58
Alleenstaande +kind 4j		€ 44	€ 56	€ 55	€ 48	€ 53	€ 90	€ 66	€ 58
Alleenstaande +kind 8j		€ 45	€ 56	€ 56	€ 48	€ 53	€ 90	€ 66	€ 60
Alleenstaande +kind 15j		€ 45	€ 56	€ 56	€ 48	€ 53	€ 90	€ 67	€ 60
Alleenstaande +2 kinderen 2,4j		€ 50	€ 63	€ 63	€ 54	€ 60	€ 103	€ 75	€ 68
Alleenstaande +2 kinderen 4,8j		€ 50	€ 63	€ 63	€ 54	€ 60	€ 103	€ 75	€ 68
Alleenstaande +2 kinderen 8,15j		€ 51	€ 64	€ 63	€ 54	€ 60	€ 104	€ 75	€ 69
Koppel		€ 44	€ 56	€ 55	€ 47	€ 53	€ 89	€ 66	€ 59
Koppel+kind 2j		€ 50	€ 63	€ 63	€ 54	€ 60	€ 103	€ 75	€ 68
Koppel+kind 4j		€ 50	€ 63	€ 63	€ 54	€ 60	€ 103	€ 75	€ 68
Koppel+kind 8j		€ 50	€ 63	€ 63	€ 54	€ 60	€ 103	€ 75	€ 69
Koppel+kind 15j		€ 51	€ 64	€ 63	€ 54	€ 60	€ 104	€ 75	€ 70
Koppel+2 kinderen 2,4j		€ 57	€ 71	€ 71	€ 61	€ 67	€ 117	€ 84	€ 77
Koppel+2 kinderen 4,8j		€ 57	€ 71	€ 71	€ 61	€ 68	€ 117	€ 84	€ 78
Koppel+2 kinderen 8,15j		€ 57	€ 72	€ 71	€ 61	€ 68	€ 118	€ 85	€ 79

Noot: gebruikte afkortingen: 2 = kind op peuterleeftijd, 4 = kind op kleuterleeftijd, 8 = kind in het lager onderwijs, 15 = kind in het secundair onderwijs.

Appendix K | Originele bedragen elektriciteit 2013-2024

Elektriciteit (origineel)								
	2008	2013	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Vrouw		€ 33	€ 53	€ 45	€ 41	€ 41	€ 72	€ 59	€ 49
Man		€ 33	€ 53	€ 45	€ 41	€ 41	€ 72	€ 59	€ 49
Alleenstaande +kind 2j		€ 38	€ 61	€ 53	€ 48	€ 48	€ 84	€ 70	€ 58
Alleenstaande +kind 4j		€ 38	€ 61	€ 53	€ 48	€ 48	€ 84	€ 70	€ 58
Alleenstaande +kind 8j		€ 38	€ 61	€ 53	€ 48	€ 48	€ 85	€ 70	€ 60
Alleenstaande +kind 15j		€ 38	€ 62	€ 54	€ 49	€ 49	€ 85	€ 70	€ 60
Alleenstaande +2 kinderen 2,4j		€ 41	€ 68	€ 60	€ 55	€ 55	€ 95	€ 78	€ 68
Alleenstaande +2 kinderen 4,8j		€ 41	€ 68	€ 60	€ 55	€ 55	€ 95	€ 78	€ 68
Alleenstaande +2 kinderen 8,15j		€ 41	€ 68	€ 60	€ 55	€ 55	€ 96	€ 79	€ 69
Koppel		€ 37	€ 61	€ 53	€ 48	€ 48	€ 84	€ 69	€ 59
Koppel+kind 2j		€ 41	€ 68	€ 60	€ 55	€ 55	€ 95	€ 78	€ 68
Koppel+kind 4j		€ 41	€ 68	€ 60	€ 55	€ 55	€ 95	€ 78	€ 68
Koppel+kind 8j		€ 41	€ 68	€ 60	€ 55	€ 55	€ 95	€ 78	€ 69
Koppel+kind 15j		€ 41	€ 68	€ 60	€ 55	€ 55	€ 96	€ 79	€ 70
Koppel+2 kinderen 2,4j		€ 45	€ 75	€ 67	€ 61	€ 61	€ 106	€ 87	€ 77
Koppel+2 kinderen 4,8j		€ 45	€ 75	€ 67	€ 62	€ 62	€ 106	€ 88	€ 78
Koppel+2 kinderen 8,15j		€ 45	€ 76	€ 67	€ 62	€ 62	€ 107	€ 88	€ 79

Noot: gebruikte afkortingen: 2 = kind op peuterleeftijd, 4 = kind op kleuterleeftijd, 8 = kind in het lager onderwijs, 15= kind in het secundair onderwijs.

Appendix L | Retrospectief aangepaste bedragen verwarming (stookolie) 2013-2024

Verwarming (origineel)	2008	2013	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Vrouw		€ 47	€ 41	€ 42	€ 22	€ 35	€ 72	€ 42	€ 54
Man		€ 47	€ 41	€ 42	€ 22	€ 35	€ 72	€ 42	€ 54
Alleenstaande +kind 2j		€ 62	€ 53	€ 54	€ 29	€ 46	€ 94	€ 55	€ 70
Alleenstaande +kind 4j		€ 62	€ 54	€ 55	€ 29	€ 47	€ 95	€ 55	€ 71
Alleenstaande +kind 8j		€ 62	€ 54	€ 55	€ 29	€ 46	€ 94	€ 55	€ 70
Alleenstaande +kind 15j		€ 63	€ 54	€ 55	€ 29	€ 47	€ 95	€ 55	€ 71
Alleenstaande +2 kinderen 2,4j		€ 68	€ 59	€ 60	€ 32	€ 51	€ 104	€ 60	€ 77
Alleenstaande +2 kinderen 4,8j		€ 68	€ 59	€ 60	€ 32	€ 51	€ 104	€ 60	€ 78
Alleenstaande +2 kinderen 8,15j		€ 74	€ 64	€ 66	€ 35	€ 56	€ 113	€ 66	€ 84
Koppel		€ 52	€ 45	€ 46	€ 24	€ 39	€ 79	€ 46	€ 59
Koppel+kind 2j		€ 65	€ 56	€ 57	€ 31	€ 49	€ 99	€ 57	€ 74
Koppel+kind 4j		€ 65	€ 56	€ 58	€ 31	€ 49	€ 99	€ 58	€ 74
Koppel+kind 8j		€ 65	€ 56	€ 58	€ 31	€ 49	€ 99	€ 58	€ 74
Koppel+kind 15j		€ 66	€ 57	€ 58	€ 31	€ 49	€ 100	€ 58	€ 75
Koppel+2 kinderen 2,4j		€ 69	€ 59	€ 61	€ 32	€ 51	€ 105	€ 61	€ 78
Koppel+2 kinderen 4,8j		€ 69	€ 60	€ 61	€ 32	€ 52	€ 105	€ 61	€ 78
Koppel+2 kinderen 8,15j		€ 75	€ 64	€ 66	€ 35	€ 56	€ 114	€ 66	€ 85

Noot: gebruikte afkortingen: 2 = kind op peuterleeftijd, 4 = kind op kleuterleeftijd, 8 = kind in het lager onderwijs, 15= kind in het secundair onderwijs.

Appendix M | Originele bedragen verwarming (stookolie) 2013-2024

Verwarming (origineel)								
	2008	2013	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Vrouw		€ 62	€ 53	€ 52	€ 33	€ 49	€ 92	€ 54	€ 54
Man		€ 62	€ 53	€ 52	€ 33	€ 49	€ 92	€ 54	€ 54
Alleenstaande +kind 2j		€ 84	€ 73	€ 71	€ 45	€ 66	€ 126	€ 74	€ 70
Alleenstaande +kind 4j		€ 85	€ 73	€ 72	€ 45	€ 67	€ 127	€ 75	€ 71
Alleenstaande +kind 8j		€ 87	€ 73	€ 71	€ 45	€ 67	€ 127	€ 75	€ 70
Alleenstaande +kind 15j		€ 87	€ 74	€ 72	€ 45	€ 68	€ 128	€ 75	€ 71
Alleenstaande +2 kinderen 2,4j		€ 97	€ 83	€ 81	€ 51	€ 76	€ 144	€ 85	€ 77
Alleenstaande +2 kinderen 4,8j		€ 97	€ 83	€ 82	€ 51	€ 76	€ 145	€ 85	€ 78
Alleenstaande +2 kinderen 8,15j		€ 112	€ 95	€ 93	€ 58	€ 87	€ 164	€ 97	€ 84
Koppel		€ 70	€ 58	€ 57	€ 36	€ 54	€ 101	€ 59	€ 59
Koppel+kind 2j		€ 94	€ 79	€ 77	€ 48	€ 73	€ 137	€ 80	€ 74
Koppel+kind 4j		€ 95	€ 79	€ 77	€ 49	€ 73	€ 137	€ 81	€ 74
Koppel+kind 8j		€ 95	€ 79	€ 77	€ 49	€ 73	€ 137	€ 81	€ 74
Koppel+kind 15j		€ 97	€ 80	€ 78	€ 49	€ 74	€ 139	€ 82	€ 75
Koppel+2 kinderen 2,4j		€ 105	€ 88	€ 86	€ 54	€ 82	€ 153	€ 90	€ 78
Koppel+2 kinderen 4,8j		€ 106	€ 89	€ 87	€ 54	€ 82	€ 154	€ 91	€ 78
Koppel+2 kinderen 8,15j		€ 119	€ 100	€ 98	€ 61	€ 92	€ 174	€ 102	€ 85

Noot: gebruikte afkortingen: 2 = kind op peuterleeftijd, 4 = kind op kleuterleeftijd, 8 = kind in het lager onderwijs, 15= kind in het secundair onderwijs.

Appendix N | Retrospectief aangepaste bedragen water 2013-2024

Water (retrospectief aangepast)								
	2008	2013	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Vrouw		€ 14	€ 17	€ 19	€ 19	€ 19	€ 20	€ 21	€ 20
Man		€ 15	€ 18	€ 20	€ 20	€ 20	€ 21	€ 22	€ 21
Alleenstaande +kind 2j		€ 18	€ 21	€ 24	€ 24	€ 24	€ 25	€ 27	€ 26
Alleenstaande +kind 4j		€ 18	€ 21	€ 24	€ 24	€ 24	€ 25	€ 27	€ 26
Alleenstaande +kind 8j		€ 18	€ 21	€ 24	€ 24	€ 24	€ 25	€ 27	€ 26
Alleenstaande +kind 15j		€ 20	€ 23	€ 25	€ 26	€ 26	€ 27	€ 29	€ 27
Alleenstaande +2 kinderen 2,4j		€ 22	€ 25	€ 28	€ 28	€ 29	€ 30	€ 33	€ 32
Alleenstaande +2 kinderen 4,8j		€ 22	€ 25	€ 28	€ 28	€ 29	€ 31	€ 33	€ 32
Alleenstaande +2 kinderen 8,15j		€ 24	€ 27	€ 30	€ 30	€ 31	€ 33	€ 35	€ 33
Koppel		€ 21	€ 24	€ 27	€ 27	€ 27	€ 29	€ 31	€ 29
Koppel+kind 2j		€ 26	€ 28	€ 32	€ 32	€ 32	€ 34	€ 37	€ 35
Koppel+kind 4j		€ 26	€ 28	€ 32	€ 32	€ 32	€ 34	€ 37	€ 35
Koppel+kind 8j		€ 26	€ 28	€ 32	€ 32	€ 32	€ 34	€ 37	€ 35
Koppel+kind 15j		€ 28	€ 30	€ 34	€ 34	€ 34	€ 36	€ 39	€ 37
Koppel+2 kinderen 2,4j		€ 30	€ 32	€ 36	€ 37	€ 37	€ 40	€ 43	€ 41
Koppel+2 kinderen 4,8j		€ 30	€ 32	€ 36	€ 37	€ 37	€ 40	€ 43	€ 41
Koppel+2 kinderen 8,15j		€ 32	€ 33	€ 38	€ 39	€ 39	€ 42	€ 45	€ 43

Noot: gebruikte afkortingen: 2 = kind op peuterleeftijd, 4 = kind op kleuterleeftijd, 8 = kind in het lager onderwijs, 15= kind in het secundair onderwijs.

Appendix O | Originele bedragen water 2013-2024

Water (origineel)	Niet-werkend								
	2008	2013	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Vrouw		€ 17	€ 17	€ 19	€ 19	€ 19	€ 20	€ 22	€ 20
Man		€ 17	€ 18	€ 20	€ 20	€ 20	€ 21	€ 23	€ 21
Alleenstaande +kind 2j		€ 21	€ 21	€ 24	€ 24	€ 24	€ 25	€ 27	€ 26
Alleenstaande +kind 4j		€ 21	€ 21	€ 24	€ 24	€ 24	€ 25	€ 27	€ 26
Alleenstaande +kind 8j		€ 21	€ 21	€ 24	€ 24	€ 24	€ 25	€ 27	€ 26
Alleenstaande +kind 15j		€ 24	€ 23	€ 25	€ 26	€ 26	€ 27	€ 30	€ 27
Alleenstaande +2 kinderen 2,4j		€ 25	€ 25	€ 28	€ 28	€ 29	€ 30	€ 33	€ 32
Alleenstaande +2 kinderen 4,8j		€ 25	€ 25	€ 28	€ 28	€ 29	€ 30	€ 33	€ 32
Alleenstaande +2 kinderen 8,15j		€ 28	€ 26	€ 30	€ 30	€ 31	€ 32	€ 35	€ 33
Koppel		€ 23	€ 24	€ 27	€ 27	€ 27	€ 29	€ 31	€ 29
Koppel+kind 2j		€ 28	€ 28	€ 32	€ 32	€ 32	€ 34	€ 37	€ 35
Koppel+kind 4j		€ 28	€ 28	€ 32	€ 32	€ 32	€ 34	€ 37	€ 35
Koppel+kind 8j		€ 28	€ 28	€ 32	€ 32	€ 32	€ 34	€ 37	€ 35
Koppel+kind 15j		€ 30	€ 30	€ 34	€ 34	€ 34	€ 36	€ 39	€ 37
Koppel+2 kinderen 2,4j		€ 32	€ 32	€ 36	€ 36	€ 37	€ 39	€ 43	€ 41
Koppel+2 kinderen 4,8j		€ 32	€ 32	€ 36	€ 37	€ 37	€ 39	€ 43	€ 41
Koppel+2 kinderen 8,15j		€ 34	€ 33	€ 38	€ 38	€ 39	€ 41	€ 45	€ 43

Noot: gebruikte afkortingen: 2 = kind op peuterleeftijd, 4 = kind op kleuterleeftijd, 8 = kind in het lager onderwijs, 15= kind in het secundair onderwijs.

EXPERTISECENTRUM BUDGET EN FINANCIEEL WELZIJN

info@cebud.be

VOLG ONS

https://thomasmore.be/nl/budget-en-financieel-welzijn

THOMAS MORE